

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΗΜ. ΔΟΥΚΑ - Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλων

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΙΑ ΤΗ Δ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΑΘΗΝΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44

1947

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κρ. 17003

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την έπογραφή του ένος τών συγγραφέων.

Α Δουμάς

Τσπογραφετο Α, Σιδέρη—Βερανζέρου 24--Αθήναι

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

1000 - 300 Π.Χ.

Ἐθνικὴ ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ πατρίδα μας, στὴν παλιὰ ἐποχὴ. πολλὰ χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, δὲν ἦταν ἐνωμένη, ὅπως εἶναι σήμερα σ' ἓνα Κράτος. Ἦταν χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρότερα βασίλεια. Ἄλλο βασίλειο ἀποτελοῦσε ἡ Ἀθήνα, ἄλλο ἡ Σπάρτη, ἄλλο ἡ Κόρινθος κι ἄλλο κάθε ἄλλη, μικρότερη ἢ μεγαλύτερη πολιτεία,

Πολλὲς φορές, μάλιστα ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, οἱ διαφορὲς πολιτεῖες μάλωναν μεταξύ τους, ἔκαναν ἐμφύλιους πολέμους μὲ ἀποτελέσματα πολὺ καταστρεφτικὰ γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ὡστόσο, ὅμως οἱ πόλεις ἦταν Ἑλληνικὲς κι' ὅλοι οἱ κάτοικοί τους ἤξεραν πὼς ἦταν Ἑλληνες. Ὑπῆρχαν βέβαια, μεταξύ τους οἱ τοπικὲς διαφορὲς. Εἶχαν ὅμως κοινὰ γνωρίσματα καὶ ἔθιμα ποὺ δείχνανε πὼς ὅλοι ἀνῆκαν στὴν ἴδια φυλὴ καὶ στὸ ἴδιο Ἔθνος. Τὰ τέτοια κοινὰ γνωρίσματα ἦταν: *Ἡ θρησκεία, ἡ γλῶσσα, οἱ γιορτές, τὰ πανηγύρια, οἱ ἀγῶνες, τὰ μαντεῖα* κλπ.

Ὅλοι οἱ Ἑλληνες μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, πίστευαν στοὺς ἴδιους θεοὺς, στοὺς 12 θεοὺς καὶ εἶχαν τὶς ἴδιες συνήθειες τὰ ἴδια σχεδὸν ἦθη καὶ ἔθιμα.

Ἀκόμη εἶχαν ὀρισμένους τόπους ποὺ πήγαιναν ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ ὅλοι μαζί κάνανε γιορτές, πανηγύρια καὶ ἀγῶνες (Πανελλήνιες γιορτές).

Τέτοιοι τόποι ἦταν:

1) Οἱ *Δελφοὶ* ὅπου γιόρταζαν τὰ *Πύθια* πρὸς τιμὴ τοῦ Ἀπόλλωνα κάθε 4 χρόνια.

2) Ἡ *Νεμέα τοῦ Ἀργους*, ὅπου γιόρταζαν τὰ *Νέμεα* κάθε 2 χρόνια-γιὰ νὰ τιμοῦν τὸ Δία.

3) Ἡ *Ἰσθμία τῆς Κορίνθου*, ὅπου γιόρταζαν τὰ *Ἰσθμια* κάθε 2 χρόνια γιὰ νὰ τιμοῦν τὸν Ποσειδῶνα.

καὶ 4) Ἡ *Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας*, ὅπου γιόρταζαν τὰ *Ὀλύμπια* κάθε 4 χρόνια γιὰ νὰ τιμοῦν τὸ Δία. Ὑστερα ἀπὸ τὶς γιορτὲς γίνονταν ἀγῶνες.

Ἀπ' αὐτὲς τὶς γιορτὲς ἡ μεγαλύτερη ἦταν τὰ *Ὀλύμπια*. Στὴ γιορτὴ αὐτῇ, ὕστερα ἀπὸ τὶς θυσίαις γίνονταν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες ὅλης τῆς Ἑλλάδας, οἱ λεγόμενοι *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, εἶπαμε, γίνονταν στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας, κάθε 4 χρόνια πρὸς τιμὴ τοῦ Δία.

Στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς πῆγαιναν θεατὲς κι ἀγωνιστὲς ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα κι ἀπὸ ἄλλες χώρες. Καὶ βασιλόπουλα ἀκόμη πῆγαιναν ἐκεῖ ν' ἀγωνιστοῦν ἢ νὰ παρακολουθήσουν τ' ἀγωνίσματα.

Ὅταν γίνονταν οἱ ἀγῶνες δὲν ἔπρεπε σὲ καμιὰ πόλη τῆς Ἑλλάδας νὰ γινεταί, πόλεμος. Κι ἂν γινόταν, σταματοῦσε. Ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες νὰ ἦταν ἐνωμένη καὶ μονιασμένη. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀκόμη ἀρχίσουν, γύριζαν κήρυκες σ' ὅλα τὰ μέρη καὶ καλοῦσαν νὰ σταματήσουν οἱ φιλονικεῖες, νὰ γίνη *ἐκεχειρία* ὅπως ἔλεγαν καὶ νὰ μαζευτῆ ὁ κόσμος στὴν Ὀλυμπία.

Ἐκεῖ γίνονταν ἀγῶνες *στὸ δρόμο, στὸ δίσκο, στὸ ἀκόντιο, στὴν πυγμὴ, στὶς ἱπποδρομίες, στὶς ἀρματοδρομίες κλπ.*

Ὁ νικητὴς σὲ κάθε ἀγώνισμα λεγόταν *Ὀλυμπιονίκης*. Κάθε Ὀλυμπιονίκης ἔπαιρνε γιὰ βραβεῖο, ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλαδί μιᾶς ἀγριελιάς πού βρισκόταν μέσα στὸ *ἄλσος τῆς Ἀλιῆς* καὶ πού τόκοβε μὲ χρυσὸ μαχαίρι ἓνα παιδί πού ζοῦσαν καὶ οἱ δυὸ γονεῖς του.

Τὸ στεφάνι τὸ φοροῦσαν στὸ κεφάλι τοῦ νικητῆ οἱ *Ἑλληνοδίαιτες*. Τὸ ὄνομά του τὸ φώναζαν οἱ κήρυκες δυνατὰ μέσα σ' ὅλον τὸν κόσμον, μ' αὐτὰ τὰ λόγια π.χ. «Ὁ Κλεισθένης, ὁ γιὸς

τοῦ Νικία, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, νίκησε πρῶτος στὸ ἀγώνισμα τοῦ δρόμου . . .»

Οἱ νικητὲς εἶχον πολλὰς τιμὰς στὴν πατρίδα τους. Ὁ λαὸς τοὺς ὑποδεχόταν μ' ἐνθουσιασμό. Γιὰ νὰ δείξη δὲ πῶς ἡ πόλη ποὺ ἔχει τέτοια παληκάρια δὲ φοβάται τοὺς ἐχθρούς, γκρέμιζε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ τείχη ποὺ τὴν προστάτευαν. Ἀντὶ γιὰ τείχος εἶχε τώρα τὸ στήθος τοῦ νικητῆ τοῦ *Ὀλυμπιονίκη*.

Ὁ Ἑρμῆς

Ἐνα περίφημο ἄγαλμα τοῦ Πραξιτέλη.

Στὸ μέρος ποὺ γίνονταν οἱ ἀγῶνες βρισκόταν ἕνας ὠραῖος ναὸς τοῦ Ὀλύμπιου Δία, ποὺ τὸν στόλιζαν δύο σπουδαῖα ἀγάλματα : ὁ Δίας τοῦ Φειδία κι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλη.

Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμῆ σώζεται μέχρι σήμερα. Πολλοὶ ξένοι ἀπ' ὄλο τὸν κόσμον ἔρχονται κάθε χρόνο γιὰ νὰ τὸ θαυμάσουν.

Μάντεις καὶ Μαντεῖα

Οἱ ἄνθρωποι τὸν παλιὸ καιρὸ πίστευαν πῶς οἱ θεοὶ φανέ-
ωναν στοὺς ἀνθρώπους τῆ θέλησὴ τους μὲ διάφορα σημεῖα π.χ.
μὲ τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν, τῆ δύναμη τοῦ ἀνέμου, τοὺς σει-
σμούς, τὶς ἀστραπές, τὶς βροντὲς κλπ. Ἀκόμη παρατηροῦσαν
τὰ σπλάχνα πολλῶν ζώων ποὺ ἔσφαζαν καὶ προσπαθοῦσαν νὰ
μαντεύσουν ἂν θὰ προκόψουν στὶς ἐπιχειρήσεις τους ἢ ὅτι ἄλ-
λο. Κάτι σὰν ἐκεῖνο ποὺ κάνουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς
τσοπάνηδες ποὺ προφητεύουν κοιτάζοντας τὸ κόκαλο τῆς πλά-
της τῶν ἀρνιῶν ποὺ τρώγουν.

Πίστευαν ἀκόμη τότε, πῶς ἀνάμεσά τους ὑπῆρχαν ὀρισμέ-
νοι ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν τὸ χάρισμα ἀπὸ τοὺς θεοὺς νὰ προλέ-
γουν τὰ *μέλλοντα* ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Αὐτοὺς τοὺς ὀνό-
μαζαν *οἰωνοσκόπους ἢ μάντεις*.

Οἱ μάντεις αὐτοὶ κατοικοῦσαν σὲ ἰδιαίτερους τόπους, ποὺ
θεωροῦνταν ἱεροί. Εἶχαν μάλιστα φτιάσει σὲ πολλὰ μέρη ἐπί-
τηδες τέτοιους ναοὺς ποὺ τοὺς λέγανε *Μαντεῖα*.

Πολλὰ ἦταν τὰ Μαντεῖα, ὄχι μόνο μέσα, ἀλλὰ κι ἔξω ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα. Τὸ πιὸ σπουδαῖο ὅμως ἦταν τὸ *Μαντεῖο τῶν*
Δελφῶν.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Τὸ *Μαντεῖο τῶν Δελφῶν*, βρισκόταν στοὺς πρόποδες τοῦ
βουνοῦ *Παργασσός*, τῆς Βοιωτίας καὶ ἦταν ἀφιερωμένο στὸ θεὸ
Ἀπόλλωνα. Ἐκεῖ πήγαινε κόσμος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Πήγαιναν
καὶ ἀποσταλμένοι ἀπὸ διάφορους βασιλιάδες ποὺ θέλανε νὰ ζη-
τήσουν τὴ συμβουλὴ τοῦ Μαντείου γιὰ κάποιον πόλεμον ποὺ
εἰτοίμαζαν ἢ γι' ἄλλα σοβαρὰ ζητήματα.

Ἡ προσφητεία ἢ ἡ συμβουλὴ τοῦ Μαντείου λεγόταν *χρησμός*.

Μέσα στὴ μέση στὸ Μαντεῖο καὶ πάνω σ' ἓνα τρίποδα κα-
θόταν μιὰ ἰέρεια, ἡ *Πυθία*. Ἡ Πυθία, ἅμα ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ
χρησμούς, ἔμενε νηστικὴ τρεῖς μέρες, λουζόταν στὰ νερά τῆς
Κασταλίας πηγῆς καὶ θῶμαζε τὸ σῶμα της μὲ καπνὸ ἀπὸ φύλλα
δάφνης ποὺ καίονταν. Μασοῦσε μάλιστα κι ἀπ' αὐτὰ τὰ φύλλα.

Ἔτσι ζαλιζόταν καὶ ξεφωνοῦσε κατὰ διαστήματα διάφορες

λέξεις, χωρίς νόημα. Οί άνθρωποι δέν καταλάβαιναν τίποτε ἀπ' αὐτές.

Ἦταν ὁμως μέσα στό Μαντεῖο πολλοί *ιερεῖς* πού ἔπαιρ-

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

ναν τίς λέξεις, ἔφτιαναν διάφορα στοιχάκια, τοὺς *χρησμούς*, καί τοὺς ἔδιναν στοὺς ἀνθρώπους. Τίς πιό πολλές φορές οἱ χρησμοὶ δέν εἶχαν ξεκάθαρο νόημα. Εἶχαν διπλὴ σημασία. Ἐξηγοῦνταν κι ἔτσι κι ἔτσι. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ Μαντεῖο τῶν δελφῶν δέν

ἔπεφτε ἔξω. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔτρεχαν φορτωμένοι με δῶρα χρυσὰ κι ἀσημένια γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ θεό.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἦταν τὸ πιὸ πλούσιο μαντεῖο τῆς ἐποχῆς καὶ τὸ πιὸ ξακουσμένο.

ΣΠΑΡΤΗ - ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Κάθοδος Ἡρακλειδῶν.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλῆ, οἱ *Ἡρακλεΐδες*, πού τοὺς ἔδιωξε ὁ Εὐρυσθέας ἀπὸ τὸ Ἄργος, πῆγαν κι ἐγκαταστάθηκαν στὴ Θεσσαλία. Ἐκεῖ σιγὰ—σιγὰ μαζί με τοὺς ντόπιους κατοίκους, τοὺς *Δωριεῖς*, δυνάμωσαν καὶ ξαναγύρισαν στὴν Πελοπόννησο. Κυρίευσαν τὶς χῶρες Λακωνία, Μεσσηνία καὶ Ἄργολίδα καὶ τὶς μοιράστηκαν μεταξύ τους.

Οἱ Δωριεῖς πού πῆραν τὴ Λακωνία ἐγκαταστάθηκαν μέσα στὴ Σπάρτη κι ὀνομάστηκαν *Σπαρτιάτες*. Καταγίνονταν μόνο με τὸ στρατὸ καὶ τὴν Κυβέρνηση τῆς χῶρας. Τὶς χειρονακτικὲς δουλειὲς καὶ τὶς τέχνες τὶς θεωροῦσαν ντροπῆ. Τοὺς παλιούς Σπαρτιάτες τοὺς διώξανε ἀπὸ μέσα τὴν πόλη.

Ἀπὸ τοὺς παλιούς κατοίκους αὐτοὺς πού ὑποτάχτηκαν θεληματικὰ τοὺς ἄφησαν γύρω ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ καταγίνονται στὸ ἐμπόριο καὶ τὶς τέχνες. Αὐτοὶ ὀνομάστηκαν *Περίοικοι*. Τοὺς ἄλλους πού πολέμησαν ἐναντίον τους τοὺς ἔδιωξαν στὰ χωριά καὶ τοὺς ὑποχρέωσαν νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ καὶ νὰ εἶναι σκλάβοι τους. Αὐτοὶ λέγονταν *Εἰλωτες*.

Λυκοῦργος - Νόμοι.

Ἡ Σπάρτη σιγὰ—σιγὰ δυνάμωσε. Ἐγινε τὸ ἰσχυρότερο βασίλειο σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ τὸ πέτυχε, γιὰτὶ εἶχε γερὸ λαὸ καὶ καλοὺς νόμους. Τοὺς νόμους τοὺς ἔβαλε ὁ *Λυκοῦργος*.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκοῦργου ἦταν οἱ παρακάτω :

1) Κυβέρνηση τοῦ Κράτους.

Τῆ Σπάρτῃ τὴν κυβερνοῦσαν μαζί δυὸ βασιλιάδες. Οἱ δυὸ βασιλιάδες ἦταν ἀρχηγοὶ στοῦ στρατοῦ ἅμα γινόταν πόλεμος καὶ ἐπίβλεπαν ἂν ἐκτελοῦνταν οἱ νόμοι στοὺν καιρὸ τῆς εἰρήνης.

Τὴν ἄλλη ἐξουσία τὴν εἶχε ἡ Γερουσία ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 28 γέροντες καὶ ποὺ παράμεναν *γερουσιαστὲς* σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ (Ἰσόβια)

Ἡ Γερουσία πάλι κάθε χρόνο διορίζε πέντε μέλη της, σὺν ἐχτελεστικῇ ἐπιτροπῇ. Αὐτοὶ λέγονταν *Ἐφόροι* καὶ εἶχαν τὰ πιὸ μεγάλα δικαιώματα. Μποροῦσαν ἀκόμη νὰ δικάζουν καὶ τοὺς βασιλιάδες ἅμα παράβαιναν τὰ καθήκοντά τους.

Οἱ ἄρχοντες ὅλοι ἐκλέγονταν ἀπὸ τὸ λαό.

2) *Διανομὴ τῆς γῆς.* Ἡ γῆ μοιράστηκε ἐξ ἴσου σ' ὅλους τοὺς Σπαρτιάτες. Κανεὶς δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ πουλήσῃ τὸ χωράφι του. Οὔτε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Σπάρτῃ σ' ἄλλη χώρα.

3) *Νομίσματα.* Ἀπαγορεύτηκε νὰ κυκλοφοροῦν τὰ χρυσὰ καὶ ἀσημένια νομίσματα. Ἀντὶ γι' αὐτὰ στῆ θέση τους ἔβαλαν σιδερένια καὶ μεγάλα νομίσματα ποὺ εἶχαν μεγάλο βάρος καὶ μικρὴ ἀξία.

4) *Συσσίτια.* Ὅλοι οἱ ἄνδρες τρῶγανε μαζί στὰ *κοινὰ συσσίτια*. Τὸ συνειθισμένο φαγητὸ ἦταν ὁ *μέλας ζωμός*.

5) Ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Στῆ Σπάρτῃ ἀνάτρεφان μόνο τὰ γερά παιδιά. Τὰ ἀδύνατα καὶ ἐλαττωματικὰ παιδιά τὰ παραμελοῦσαν. Λέγε μάλιστα πὼς τὰ πετοῦσαν σὲ μιὰ τρύπα ποὺ βρισκόταν στοῦ βουνοῦ Ταῦγετο καὶ ποὺ λεγόταν Κεάδας.

Τὰ παιδιά τὰ ἔπαιρνε τὸ κράτος ὅταν γινόταν 7 χρονῶν καὶ τὰ μεγάλωνε σὲ στρατόπεδα μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῶν *παιδονόμων*. Τὰ γύμναζε γερά στοῦ σώμα. Τὰ συνήθιζε στῆ σκληρὰ γωγία καὶ τὰ μάθαινε πολὺ λίγα γράμματα. Τὰ δίδασκε ἀκόμη *συμπεριφορὰ* νὰ σέβωνται τοὺς μεγάλους καὶ νὰ λένε λίγα λόγια.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνατροφή σκοποῦ εἶχε νὰ κάμῃ τοὺς Σπαρτιάτες σοβαροὺς, γεροὺς καὶ ἀνδρείους στρατιώτες.

Ἡ ζωὴ τους ὅλη ἦταν στρατιωτικὰ γυμνάσια, χορὸς καὶ τραγούδι. Στις μεγάλες γιορτὲς μάλιστα οἱ μεγαλύτεροι γιὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, σχημάτιζαν τρεῖς παρέες μιὰ ἀπὸ γέροους, μιὰ ἀπὸ ἄντρες καὶ μιὰ ἀπὸ παιδιά.

Οι γέροι τραγουδοῦσαν : *Μιά φορά εἴμαστε γερὰ παληκά-
ρια.* Οἱ ἄντρες ἀπαντοῦσαν : *Ἐμεῖς εἴμαστε τώρα.* *Ἄν θές, δο-
κιμάξεις.* Καὶ τὰ παιδιά προσθέτανε : *Ἐμεῖς θὰ γίνουμε πιὸ βα-
λύτεροι.*

Καὶ οἱ γυναῖκες στὴ Σπάρτη ἀνατρέφονταν ὅπως καὶ οἱ
ἄντρες. Γυμνάζονταν, χόρευαν, συνήθιζαν στὴ σκληραγωγία
καὶ γίνονταν τολμηρὲς καὶ περήφανες.

Οἱ Σπαρτιάτισσες ὅταν δίνανε στὰ παιδιά τους τὴν ἀσπί-
δα γιὰ νὰ πᾶμε στὸν πόλεμο τοὺς ἔλεγαν *«ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς»* δη-
λαδὴ ἢ νὰ γυρίσης νικητὴς ἢ νὰ σὲ φέρουν νεκρὸ ἐπάνω στὴν
ἀσπίδα.

Λ υ κ ο ὕ ρ γ ο ς

Ὁ Λυκοῦργος ἦταν γιὸς τοῦ Βασιλιᾶ τῆς Σπάρτης Εὐνο-
μου. Ὑστερὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Εὐνομου γίνηκε βασιλιάς τῆς
Σπάρτης ὁ μεγαλύτερος γιὸς του Πολυδέκτης. Ὁ Πολυδέκτης
βασίλευσε λίγο καιρὸ γιὰτὶ πέθανε. Οἱ Σπαρτιάτες ὕστερα ἀπὸ
τὸ θάνατο τοῦ Πολυδέκτη παρακάλεσαν τὸν Λυκοῦργο νὰ δε-
χτῆ τὴ θέση τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ Λυκοῦργος δέχτηκε. Ὁ Πο-
λυδέκτης ἄφησε τὴν χήρα σύζυζό του ἔγκυο. Σὲ λίγους μῆνες ἡ
χήρα βασίλισσα γέννησε γιό. Ὁ Λυκοῦργος μόλις γεννήθηκε ὁ
ἀνεψιὸς του τὸν παρουσίασε στὸ Λαὸ καὶ εἶπε : «Τὸ παιδί ποὺ
γεννήθηκε σήμερα εἶναι ὁ νόμιμος βασιλιάς σας. Σ' αὐτὸ ἀνή-
κει ἡ βασιλεία στὴ Σπάρτη».

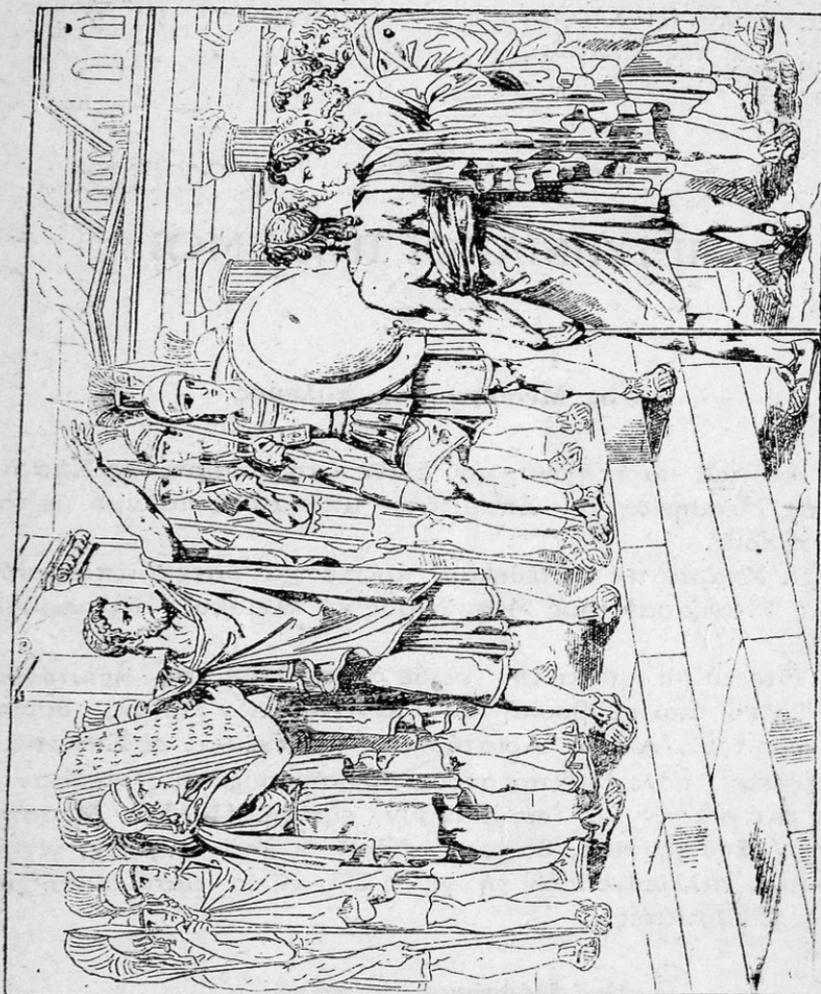
Ὁ Λαὸς χάρηκε πολὺ καὶ τὸ νεογέννητο τὸ ὀνόμασε **Χα-
ρίλαο**. Παρακάλεσε ὁμως τὸ Λυκοῦργο νὰ κρατήσῃ τὴ βασιλεία
ὥσπου μεγαλώσῃ ὁ Χαρίλαος.

Ὅταν ὁ Χαρίλαος ἠλικιώθηκε καὶ πῆρε τὴν βασιλεία, ὁ
Λυκοῦργος ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ταψίδεψε σὲ μακρινὲς χῶ-
ρες καὶ ἐγνώρισε πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Ἰδιαιτέρως μελέ-
τησε καὶ πρόσεξε τοὺς νόμους ποὺ χρησιμοποιοῦσε ἡ κάθε
πολιτεία. Ὑστερὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια γύρισε στὴν Ἑλλάδα.
Ἔμαθε πῶς ἡ πατρίδα του ἡ Σπάρτη βρισκόταν σὲ ἄσχημη
κατάσταση.

Ὁ ἀνεψιὸς του Χαρίλαος εἶχε σκοτωθεῖ σὲ κάποια στάση
ποὺ γίνηκε, καὶ ἀναρχία πέρα γιὰ πέρα κρατοῦσε στὴ Σπάρτη.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔμαθαν ποὺ βρισκόταν ὁ Λυκοῦργος καὶ

τὸν προσκάλεσαν ναρθῆ στή Σπάρτη καί νά τοὺς κυβερνήσῃ.
Ὁ Λυκοῦργος δέχτηκε ἀφοῦ πρωτύτερα ρώτησε τὸ Μαντεῖο.

Ὁ Λυκοῦργος ἀρξίζει τοὺς Σπαρτιάτες νά φυλάξουν τοὺς νόμους του.

τῶν Δελφῶν ἂν μὲ τοὺς νόμους του θά προκόψῃ ἡ πατρίδα του.
Τὸ Μαντεῖο τοῦ ἀπάντησε μὲ χρησμὸ πὼς μὲ τοὺς νόμους
του ἡ Σπάρτη θά προοδεύσῃ καὶ θά γίνῃ ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλ-

λάδας. Ὁ Λυκοῦργος μετὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἀφοῦ ὄρκισε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ φυλάξουν τοὺς νόμους τοῦ 10 χρόνια. Οἱ Σπαρτιάτες τοὺς φύλαξαν πολλὰ χρόνια. Ἡ Σπάρτη μ' αὐτοὺς προόδεψε καὶ γίνηκε ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἀος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Ἀπὸ μιᾶ παρεξήγησις ποῦ ἔγινε στὰ σύνορα τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσηνίας, οἱ Σπαρτιάτες μῆκαν σὲ πόλεμον μὲ τοὺς Μεσσηνίους.

Οἱ Σπαρτιάτες ἐπιτέθηκαν πρῶτοι καὶ ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ μάχες ἀνάγκασαν τοὺς Μεσσηνίους νὰ κλειστοῦν στὸ φρούριον *Ἰθώμη*.

Τότε τὴν Μεσσηνίαν τὴν ἔσωσε ὁ βασιλιάς τῆς *Ἀριστόδημος* ποῦ ὕστερ' ἀπὸ συμβουλὴ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν θυσιάσας τὴν κόρη του. Ἄλλ' ὁ Ἀριστόδημος πέθανε καὶ οἱ Σπαρτιάτες ἐπιτέθηκαν πάλι ἐναντὶα τοῖς Μεσσηνίοις τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ὑπογράψουν εἰρήνην. Πολλοὶ Μεσσηνιοὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι ποῦ ἔμειναν, γίνηκαν Εἰλωτες, καλλιεργοῦσαν τὴν γῆν καὶ ἔδιναν τὰ μισὰ εἰσοδήματα τοῖς Σπαρτιάταις.

Βος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Ὑστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἕνας γενναῖος καὶ πατριώτης, ὁ *Ἀριστομένης*, μάζεψε κρυφὰ τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἔκανε ἐπανάστασιν ἐναντὶα τοῖς Σπαρτιάταις. Στὴν ἀρχὴ τοὺς νίκησε,

μπήκε μάλιστα μέσα στη Σπάρτη κι άφιέρωσε τήν άσπίδα του στη θεά Ἄθηνά.

Οί Σπαρτιάτες ὅμως με τή βοήθεια τοῦ Ἄθηναίου ποιητῆ **Τυρταίου**, πού τοὺς ἐνθουσίασε με τὰ πατριωτικά τραγούδια του νίκησαν τοὺς Μεσσήνιους αἰχμαλώτισαν τὸν Ἄριστομένη καί τὸν ἔριξαν ζωντανό σέ μιὰ τρύπα.

Αὐτός πιασμένος ἀπ' τήν οὐρά μιᾶς ἀλεπούς κατόρθωσε καί βγῆκε ἀπό τήν τρύπα καί ἔφυγε κρυφά γιά τή **Ρόδο**. Πολλοί Μεσσήνιοι ἔφυγαν ἀπό τήν Πατρίδα τους καί πῆγαν στή Σικελία, ὅπου ἔχτισαν μιὰ μεγάλη πόλη τή **Μεσσήνη**. Ἔτσι ἡ Μεσσηνία ὑποδουλώθηκε στή Σπάρτη.

ΑΘΗΝΑ

Κόδρος

Οί Δωριείς άφού κυριάρχησαν στην Πελοπόννησο άποφάσισαν νά υποτάξουν και την Ἀττική. Ξεκίνησαν λοιπόν άπ' έκει με πολύ στρατό, πέρασαν τον Ἴσθμό και μπήκαν στην Ἀττική. Οί Ἀθηναῖοι έτοιμάστηκαν νά άντισταθοῦν, και σύγχρονα έστειλαν και ρώτησαν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ποιός θά νικήση. Ἡ άπάντηση ἦταν. Ἐθά νικήση εκείνος πού θά σκοτωθῆ ὁ βασιλιάς του.

Βασιλιάς στην Ἀθήνα ἦταν ὁ **Κόδρος** πού μόλις έμαθε τὸ χρησμό, ντύθηκε χωριάτικα και χωρίς νά τὸν γνωρίζη ἢ νά τὸν ἰδῆ κανείς πήγε στο στρατόπεδο τῶν Δωριέων τάχα για νά κόψη ξύλα. Ἐκεῖ φιλονίκησε με ἕνα στρατιώτη Δωριέα. Ὁ στρατιώτης μὴ γνωρίζοντας πῶς εἶναι ὁ Κόδρος τὸν σκότωσε. Οί Ἀθηναῖοι λυπήθηκαν πάρα πολύ μαθαίνοντας τὴ θυσία τοῦ βασιλιά τους κι έστειλαν νά πάρουν τὸ πτώμα του. Σάν εἶδαν οἱ Δωριεῖς πῶς κατὰ λάθος σκότωσαν τὸ βασιλιά τῆς Ἀθήνας, φοβήθηκαν κι έφυγαν. Ἔτσι γλίτωσε ἡ Ἀθήνα.

Σόλωνας

Οί Ἀθηναῖοι για νά τιμήσουν τὸν Κόδρο άποφάσισαν νά μὴ ἔχουν πιά βασιλέα, αλλά νά διοικοῦνται άπό έννεά άρχοντες. Ὁ πρῶτος άπ' αὐτοὺς λεγόταν **Ἐπώνυμος**, ὁ δεύτερος **Βασιλιάς**, ὁ τρίτος **Πολέμαρχος** και οἱ άλλοι ἕξη **Θεσμοθέτες**.

Μά ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια οἱ άρχοντες αὐτοῖ δέν κυβερνοῦσαν δίκαια και τυραννοῦσαν τὸν κόσμό. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε άνάθεσαν στὸν κοσμογυρισμένο και σοφὸ **Σόλωνα** νά βάλη νόμους. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα ἦταν οἱ παρακάτω.

1) **Σεισάχθεια**. Ἐλευθέρωσε τοὺς ανθρώπους πού εἶχαν γίνει σκλάβοι, γιατί εἶχαν δανειστεῖ χρήματα και δέν μπόρεσαν νά τὰ ξαναδώσουν. Ἡ βάρβαρη αὐτὴ συνήθεια άπό τότε και ὕστερα καταργήθηκε.

2) **Διάρρηση πολιτῶν**. Ἀνάλογα με τὰ κτήματα και τὰ εἰσοδήματα πού εἶχαν οἱ πολίτες χωρίστηκαν σὲ 4 τάξεις:

α) **Πεντακοσιομέδιμνοι**, πού εἶχαν ἔτησιο-εἰσόδημα 500 μεδίμνους. Ἀπ' αὐτοὺς ἐκλέγονταν οἱ άρχοντες.

β) **Τριακοσιομέδιμνοι**, πού είχαν éτήσιο εισόδημα 300 μεδίμνους. Αυτόι ήταν ύποχρεωμένοι νά τρέφουν και ένα πολεμικό άλλογο.

γ) **Διακοσιομέδιμνοι**, αυτόι πού είχαν éτήσιο εισόδημα 200 μεδίμνους. Αυτόι διατηρούσαν ένα ζευγάρι βόδια και

δ) **Θήτες**, πού είχαν εισόδημα κάτω τών 200 μεδίμνων ή καθόλου.

3) **Κυβέρνηση τής χώρας**. Κάθε νόμο τόν σχεδίαζε ή βουλή και τόν έφερνε νά έγκριθη από την **Έκκλησία του Δήμου**. Η έκκλησία του Δήμου δηλ. ό λαός είχε όλη την έξουσία νά εκλέγη άρχοντες, νά διορίζη δικαστές, νά ψηφίζη νόμους, νά βάζη τούς φόρους, ν' αποφασίζη για πόλεμο κλπ. κλπ.

4) **Δικαστήρια**. Δικαστήρια ήταν δύο ή **Ηλιαία** και ό **Άρειος Πάγος**. Ό Άρειος Πάγος έχτος από τ' άλλα άδικήματα δικάζε και τούς άνέργους. Κανείς τότε δέν είχε δικαίωμα νά μένη άνεργος.

5) **Άνατροφή τών παιδιών**. Όπως στη Σπάρτη έτσι και στην Άθήνα δόθηκε μεγάλη προσοχή στην άνοτροφή τών παιδιών. Μά στην Άθήνα φρόντιζαν νά δυναμώνουν τό ίδιο και τό σώμα και τό μυαλό. Τά παιδιά πήγαιναν στα σχολεία τό πρωί κι έφευγαν τό βράδυ. Διδάσκονταν άκόμη νά θεωροϋν σαν τήν πιό μεγάλη τιμή τό θάνατο για τήν πατρίδα.

Οί Άθηναίοι ξαναπαίρνουν τή Σαλαμίνα.

Η **Σαλαμίνα** άνήκε στην Άθήνα, αλλά τούς τήν είχαν πάρει οί **Μεγαρείς**. Οί Άθηναίοι πολλούς πολέμους έκαμαν για νά τήν ξαναπάρουν, μά δέν τά κατάφεραν. Έπαθαν μάλιστα τέτοιες συμφορές πού έβαλαν νόμο νά θανατώσουν όποιον από τότε και ύστερα θά έλεγε νά ξαναπολεμήσουν γι' αυτή. Ό Σόλωνας δέ μπορούσε νά ύποφέρη τή ντροπή τής πατρίδας του. Μιά μέρα λοιπόν προσποιήθηκε τόν τρελλό κι άνάμεσα στην άγορά, μπροστά σέ πολύν κόσμο άπάγγειλε ένα ποιήμά του πού παρακινούσε τούς Άθηναίους νά ξανακάμουν πόλεμο. «Έμπρός— έλεγε— άς πολεμήσουμε για τό ποθητό νησί μας, τή Σαλαμίνα, έμπρός νά ξεπλύνουμε τή ντροπή».

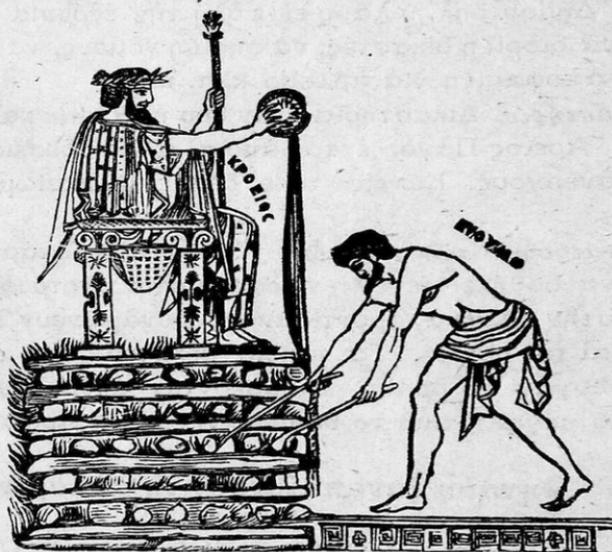
Οί Άθηναίοι ένθουσιάστηκαν, πολέμησαν και νίκησαν τούς Μεγαρείς. Η Σαλαμίνα έγινε πάλι δική τους.

Κροῖσος καὶ Σόλωνας.

Ὁ Σόλωνας ἔκαμε πολλά ταξίδια σὲ μακρυνὰ μέρη γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον. Σ' ἓνα τοῦ ταξιδιοῦ πέρασε ἀπὸ τὰ παλάτια τοῦ πιδό πλοῦσιου ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς, ἐκείνης τοῦ **Κροῖσου**.

Ὁ Κροῖσος ἦταν καὶ πολὺ ἐγωϊστῆς. Ἦθελε ὄλοι νὰ τὸν θαυμάζουν καὶ νὰ τὸν παινεύουν γιὰ τοὺς θησαυροὺς του. Ρώτησε λοιπὸν τὸ Σόλωνα, ἂν ἔχει δη στὴ ζωὴ του ἄλλον ἄνθρωπο πιδό εὐτυχισμένο ἀπ' αὐτόν.

Ὁ Σόλωνας, ἀπάντησε, πῶς εἶχε ἰδῆ τὸν **Τέλλο** ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Ὁ Κροῖσος

Σὲ δεύτερη ἐρώτηση τοῦ Κροῖσου, ἀπάντησε, πῶς εἶχε ἰδῆ τὰ δυὸ ἀδέρφια **Κλέοβη καὶ Βίωνα** ἀπὸ τὸ Ἄργος. Ὁ Κροῖσος θύμωσε, γιὰτὶ ὁ Σόλωνας δὲ λογάριαζε τὴ δική του εὐτυχία γιὰ τίποτε καὶ τοῦ μίλησε πολὺ ἄσχημα. Τότε ὁ Σόλωνας ἀπάντησέ «**Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε**».

Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο. Ὅταν ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ Κροῖσος βρέθηκε σὲ πόλεμο μὲ τὸν Κῦρο, πιάστηκε αἰχμάλωτος καὶ τὸν ἔβαλαν πάνω στὴ φωτιά νὰ τὸν κάψουν ζωντανό. Τότε θυμῆθηκε τὰ λόγια τοῦ Σόλωνα καὶ φώναξε τρεῖς φορές «Σόλων, Σόλων, Σόλων».

Ὁ Κῦρος σὰν ἔμαθε τὴν ἱστορία τοῦ Κροῖσου μὲ τὸν Σόλωνα, σκέφθηκε κι αὐτὸς μὴν πάθῃ τὰ ἴδια καὶ τοῦ χάρισε τὴ ζωὴ.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

500 - 450 Π.Χ.

Ἑλληνικὲς Ἀποικίες

Πολλοὶ Ἕλληνες ἔφευγαν καὶ τότε ἀπὸ τὸ φτωχὸ τόπο τῆς Ἑλλάδας καὶ πήγαιναν μακριὰ σὲ εὐφοροὺς τόπους νὰ ζήσουν. Πήγαιναν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Θράκης, τῆς Μαύρης θάλασσας, στὴ Σικελία καὶ σ' ἄλλα μέρη. Ἐκεῖ ἔκαμαν τὶς *Ἑλληνικὲς ἀποικίες*.

Ἡ ἀποικία στὴ Σικελία ὀνομάστηκε *Μεγάλῃ Ἑλλάδα*:

Οἱ ἄλλες ἀποικίες ἦταν οἱ *Ἴωνικὲς*, οἱ *Αἰολικὲς* καὶ οἱ *Δωρικὲς*. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτὲς βρίσκονταν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας (Ἴωνία).

Ἴωνικὴ ἐπανάσταση

Οἱ Ἴωνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας ὑποδουλώθηκαν στοὺς *Πέρσες* καὶ πλήρωναν πολλοὺς φόρους,

Ὅταν ἦταν βασιλιάς τῆς Περσίας ὁ *Δαρεῖος*, οἱ Ἴωνες μὲ ἀρχηγὸ τὸν *Ἀρισταγόρα* ἐπαναστάτησαν γιὰ νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἦταν ὅμως ἀδύνατοι, καὶ γι' αὐτὸ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τὴν Ἀθήνα. Ἡ Σπάρτη δὲν τοὺς ἔδωσε. Ἡ Ἀθήνα ὅμως τοὺς ἔστειλε 20 πλοῖα μὲ στρατό, κι ἄλλα 5 πλοῖα ἔστειλε ἡ *Ἐρέτρια*.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Ἴωνες εἶχαν ἐπιτυχία. Ἐφτασαν ὡς τὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν ἔκαψαν. Μὰ ὁ Δαρεῖος ἔστειλε ἐναντίον τοὺς πολὺ στρατὸ καὶ τοὺς νίκησε. Τοὺς ξανασκλάβωσε καὶ τοὺς ὑποχρέωσε νὰ πληρώνουν πῖθ πολλοὺς φόρους.

Δούκα, Ἀρχαία Ἑλλάδα Δ' Δημ.

Περσικοί πόλεμοι (άμυντικοί)

Ὁ Δαρείος ἀποφάσισε νὰ τιμωρήσῃ σκληρὰ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ποὺ βοήθησαν τοὺς Ἴωνες. Λένε πὼς τόσος ἦταν ὁ θυμὸς του, ποὺ ἔβαλε ἓνα δοῦλο κάθε βράδυ στὸ φαγητὸ νὰ τοῦ θυμίζῃ «*Δέσποτα, μέμνησο τοὺς Ἀθηναίους*».

Ἔτσι ὁ Δαρείος παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν Ἴωνικὴ ἐπανάσταση ἄρχισε τοὺς πολέμους μὲ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ λέγονται *Περσικοὶ Πόλεμοι*, ἄρχισαν 500 χρόνια π.Χ. καὶ κράτησαν 50 περίπου χρόνια.

Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν 500 π.Χ.

Ὁ Δαρείος ἐτοίμασε πολὺἀριθμὸ στρατὸ καὶ πολὺ στόλο. Ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος συγκεντρώθηκε στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου διόρισε τὸν γαμβρὸ του Μαρδόνιο ποὺ φημιζόταν γιὰ ἔξοχος στρατηγός. Μὰ ὁ στρατὸς αὐτὸς κι ὁ στόλος δὲν κατάφεραν νὰ φτάσουν στὴν Ἑλλάδα. Ὅταν περνοῦσαν τὸ ἀκρωτήρι τοῦ Ἁγίου ὄρους *Ἄθωνα*, γίνηκε μεγάλη τρικυμία καὶ καταστράφηκαν τὰ περισσότερα πλοῖα. Ὁ δὲ στρατὸς δεκατίστηκε ἀπὸ τοὺς Θράκες. Ἔτσι ὁ Μαρδόνιος δὲν κατόρθωσε νὰ φτάσῃ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ πρώτη αὐτὴ ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἀπότυχε.

Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν.

Μάχη στὸ Μαραθῶνα 490 π.Χ.

Πιὸ πολὺ θυμωμένος ὁ Δαρείος γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ αὐτῆ· μάζεψε ἀκόμη πιὸ πολὺ στρατὸ καὶ στόλο. 100 χιλιάδες ἦταν οἱ πολεμιστές. Ἐβαλε ἄλλους ἀρχηγούς, τὸ *Δάτη* καὶ τὸν *Ἀρταφέρνη* καὶ τοὺς ἔστειλε στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Δάτης καὶ ὁ Ἀρταφέρνης δὲν ἀκολούθησαν τὸ δρόμο τοῦ Μαρδονίου. Ἐπιβίβασαν τὸ στρατὸ στὰ πλοῖα καὶ διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἔφτασαν πρῶτα στὴν Ἐρέτρια, στὸ νησί Εὐβοία καὶ τὴν κατὰστρεψαν. Ἀπ' ἐκεῖ ἀποβιβάστηκαν στὴν ἀπέναντι παραλία τῆς Ἀττικῆς στὸ *Μαραθῶνα*.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησύχησαν μὰ δὲν τὰ ἔχασαν. Ἐτοίμασαν

γρήγορα τὸ στρατό τους, 10 χιλιάδες ὄλο ὄλο καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τὶς **Πλαταιεῖς**.

Οἱ Σπαρτιάτες μ' ὄλο πού ἦταν πρόθυμοι δὲν μπόρεσαν ἀμέσως νὰ στείλουν βοήθεια, γιατί δὲν ἦταν **Πανσέληνος**. Οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν χίλιους πολεμιστές. Μ' αὐτὲς τὶς ἔντεκα χιλιάδες οἱ Ἀθηναῖοι, γεμάτοι τόλμη καὶ παληκαριά, βγήκαν νὰ πολεμήσουν τοὺς 100 χιλιάδες Πέρσες. Ἀρχηγό τους βάλανε τὸ **Μιλτιάδη**, τὸν πιὸ ἱκανὸ ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς πού εἶχαν, γιατί αὐτὸς εἶχε ζήσει κοντὰ στοὺς Πέρσες καὶ γνώριζε τὶς συνήθειές τους καὶ τὸν τρόπο πού πολεμοῦσαν.

Ὁ Μιλτιάδης παράταξε τὸ στρατό του ἀπέναντι στοὺς Πέρσες. Στὸ κέντρο εἶχε ἀραιὰ δύναμη καὶ στὶς ἄκρες ἰσχυρή. Ὑστερα ἔδωκε τὸ σύνθημα κι ὁ ἀγώνας ἄρχισε.

Οἱ Πέρσες ὄρμησαν μὲ φωνές ἀπάνω στοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲ δειλίασαν. Ἀντιστάθηκαν μ' ὄλη τους τὴ δύναμη. Ὁ ἀγώνας δυνάμωσε. Οἱ Πέρσες ρίχνανε στὴ μάχη ὄλο καὶ πιὸ πολλές δυνάμεις.

Τὸ κέντρο τῶν Ἑλλήνων ἄρχισε νὰ ὑποχωρῇ, τὰ ἄκρα ὁμως προχωροῦσαν. Οἱ Πέρσες δὲν τὸ κατάλαβαν καὶ προχώρησαν στὸ κέντρο. Ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ κάμποση ὦρα βρέθηκαν περικυκλωμένοι. Τότε φοβήθηκαν κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν κατὰ τὴ θάλασσα γιὰ νὰ σωθοῦν στὰ πλοῖα. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς κυνήγησαν καὶ σκότωσαν πάρα πολλούς.

6.400 μέτρησαν νεκροὺς Πέρσες καὶ μόνον 190 Ἀθηναίους.

Ἀμέτρητα ἦσαν τὰ λάφυρα πού φεύγοντας οἱ Πέρσες πετοῦσαν στὸ πεδίο τῆς μάχης. Οἱ Ἀθηναῖοι στὴν πρώτη μάχη πού ἔκαναν μὲ τοὺς Πέρσες δείξανε γενναιότητα, ἀνδρεία καὶ πολεμικὴ τέχνη.

Ὁ Ἀθηναῖος **Κυναίγειρος** σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ἀφ' οὗ πρῶτα τοῦ ἔκοψαν τὰ χέρια καὶ τὸ κεφάλι, γιατί προσπαθοῦσε μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ δόντια νὰ κρατήσῃ ἓνα περσικὸ πλοῖο γιὰ νὰ μὴ φύγῃ.

Ἐνας ἄλλος, μόλις τελείωσε ἡ μάχη, ἔτρεξε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ φέρῃ τὴ χαρμόσυνη εἶδηση, πὼς νίκησαν. Ξεψύχησε μόλις ἔφτασε μπροστὰ στοὺς ἄρχοντες καὶ πρόφτασε νὰ πῇ «**Νενικήκαμεν**».

Ὁ Μιλτιάδης χωρὶς ν' ἀφήσῃ νὰ ξεκουραστῇ ὁ στρατός τὸν διάταξε νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα, γρήγορα, τὴν ἴδια νύχτα.

Τὸ στρατηγικὸ τοῦ μυαλοῦ κατάλαβε πῶς οἱ Πέρσες μπί-
νοντας σὴν πλοία θὰ δοκιμάσουν νὰ μποῦν στὴν Ἀθήνα ἀπὸ
τὴ θάλασσα τῶρα ποῦ ἦταν ἀφρούρητη.

Μὰ καὶ σ' αὐτὸ γελάστηκαν. Μόλις φάνηκαν τὴν ἄλλη
μέρα τὰ Περσικὰ πλοία στὴ θάλασσα τοῦ Φαλήρου, εἶδαν
τοὺς Ἀθηναίους ἔτοιμους νὰ τοὺς περιμένουν.

Ἔτσι ἀναγκάστηκαν νικημένοι καὶ κατεστραμένοι νὰ γυρ-
σουν πάλι στὴν Ἀθήνα.

Στὴν Ἀθήνα γίνηκαν μεγάλες χαρὲς καὶ γιορτές. Τοὺς νε-
κροὺς τοὺς ἔθαψαν στὸν τόπο τῆς μάχης μὲ μεγάλες τιμές.
Τοὺς ἔστησαν κι ἓνα μνημεῖο ποῦ γράψανε πάνω. «*Ἑλλήνων
προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι, χρυσοφόρων Μήδων ἐστό-
ρησαν δύναμιν*», μὲ ἄλλα λόγια «*Γιὰ τὴ λειψυριὰ τῆς Ἑλλάδος
οἱ Ἀθηναῖοι στὸ Μαραθῶνα συντριβάνε τὴν ἰσχυρὴ Περσικὴ
δύναμη*».

Δόξασαν ἀκόμη τὸ Μιλτιάδη, ὅπως τοῦ ἄξιζε. Ὅλοι γι
αὐτὸν μιλοῦσαν.

Ἀργότερα ὅμως ἐπειδὴ ἀπότυχε σὲ μιὰ ἐκστρατεία ποῦ
ἔκανε ἐνάντια στὴν Πάρο, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν καταδίκασαν νὰ
πληρώσῃ μεγάλο πρόστιμο. Χρήματά ὅμως δὲν εἶχε καὶ πέ-
θανε στὴ φυλακὴ. Τὸ πρόστιμο τὸ πλήρωσε ὁ γιός του ὁ *Κίμωνας*.

Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν 480 π.Χ.

Ἐτοιμασίαι τοῦ Ξέρξη

Ὁ Δαρεῖος καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς δεύτερης ἐκστρα-
τείας καὶ τὴν μάχη τοῦ Μαραθῶνα ὅπου ὁ στρατὸς του ἔπαθε
μεγάλῃ καταστροφῇ, δὲν παρατήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπόφαση νὰ
ὑποτάξῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶσε διαταγὴν στὸ ἀπέ-
ραντο κράτος του νὰ ἐτοιμάσουν ὅσο μποροῦσαν γρήγορα καὶ
πρὸ πολὺ στρατό, στόλο, ζῶα, τρόφιμα καὶ ὅ,τι ἄλλο χρεια-
ζόταν. Στὸ μεταξύ ὅμως πέθανε καὶ στὸ θρόνο ἀνέβηκε ὁ γιός
του, ὁ *Ξέρξης*.

Ὁ Ξέρξης συνέχισε τὶς ἐτοιμασίαι καὶ ὕστερὰ ἀπὸ δέκα
χρόνια μάζεψε στρατὸ ἀμέτρητο. Πρῶτῃ φορᾶ ὁ κόσμος εἶδε
τέτοιο πλῆθος. Περίπου 2.500.000 ὑπολογίζουσι μόνον τοὺς στρα-
τιῶτες. Παντοῦ ὅπου περνοῦσαν γέμιζε ὁ τόπος.

Ξεκίνησε λοιπόν όλο αυτό τό άνθρωπομάζεμα από τά παράλια τής Μ. Ἀσίας. Πέρασε τό στενό του Ἑλλησπόντου, ἐκεῖ πού ὁ Ξέρξης μαστίγωσε κι ἔδεσε μ' ἄλυσσιδες τή θάλασσα, γιατί ἔκανε τρικυμία κι ἔφτασε στόν Ἄθωνα. Ἐκεῖ εἶχε διατάξει καί κατασκεύασαν μιὰ **διώρυγα** στό ἀκρωτήρι πού καταστράφηκε ὁ Μαρδόνιος καί πέρασαν ἀπό μέσα χωρίς νά πάθουν ζημιά.

Ἐτοιμασίες τῶν Ἑλλήνων—Θεμιστολῆς

Ὁ **Θεμιστοκλῆς** ἦταν ἀπό φτωχῆ κι ἀσήμαντη οἰκογένεια. Πολύ ξευπνος καί ζωηρός ἀπό μικρός ἀγαποῦσε, ἴτ' ἀ γλέντια

Ὁ Λεωνίδας

καί τίς διασκεδάσεις. Ἀπό τήν πολιτική ζωῆ τής Ἀθήνας τίποτε δέν τόν ἔνιαζε.

Ὅταν ὁμως ὁ Μιλτιάδης νίκησε στό Μαραθῶνα καί δόξαστηκε τόσο πολύ στήν Ἀθήνα, ὁ Θεμιστοκλῆς ζήλεψε καί Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θέλησε νὰ κάμη κι αὐτὸς μεγάλα κατορθώματα. Παράτηε λοιπὸν μὲ μιᾶς τὶς διασκεδάσεις καὶ τοὺς φίλους, κλείστηκε σὸ σπίτι του καὶ σκεπτόταν, μὲ ποιὸ τρόπο θὰ δοξαστή κι αὐτὸς.

Στοὺς φίλους ποὺ τοῦ κάνανε παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπαντοῦσε «*οὐκ εἶ με καθεύδεν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον*» δηλ. δὲ μ' ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδη.

Ἔστερ' ἀπ' αὐτὰ ἄρχισε νὰ ἀνακατεύεται στὴν πολιτικὴ. Ἐακουστὸς ἔγινε ἀπὸ τότε ποὺ ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους πρὸς «*ξύλινα τεῖχη*» ποὺ εἶπε τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ὅτι θὰ προστατεύσουν τὴν πόλη, εἶναι τὰ πλοῖα. Ἐξ αἰτίας του τότε ὁ Ἀθηναῖοι κατασκεύασαν 200 πλοῖα.

Μὲ τὴ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλῆ δὲ συμφωνοῦσε τότε ὁ δὲ *καίος* Ἀριστείδης ἀλλὰ τὰ πλοῖα ἔγιναν.

Σὰν ἔμαθαν οἱ Ἕλληνες πὼς ἀμέτρητος Περσικὸς στρατὸς κατεβαίνει στὴν Ἑλλάδα, ἔστειλαν ἀντιπροσώπους ἀπὸ πολλὰ ἑλληνικὰ πόλεις, ποὺ μαζεύτηκαν στὴν *Κόρινθο* κι ἀποφάσισαν νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζὶ ἐνάντια στὸν Ξέρξη. Τώρα φαινόταν καθαρά ὁ σκοπὸς του γιὰ νὰ ὑποδουλώσῃ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

Μάζεψαν λοιπὸν 8.000 στρατὸ καὶ μ' ἀρχηγὸ τὸ Σπαρτιάτη *Λεωνίδα* τὸν ἔστειλαν νὰ φυλάξῃ τὰ στενὰ τῶν *Θερμοπυλῶν*.

Τὰ πλοῖα ἐπίσης, 271 ὄλα ὄλα πῆγαν καὶ περίμεναν στὸ ἀκρωτήρι *Ἀρτεμίσιο*, ἀπέναντι στὶς Θερμοπύλες.

Μάχη στὶς Θερμοπύλες 480 π.Χ.

Ὁ Ξέρξης μὲ τὸ στρατὸ του πέρασε τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία κι ἔφτασε στὶς Θερμοπύλες. Ἐκεῖ εἶδε τοὺς Ἕλληνες ποὺ φύλαγαν τὸ στενὸ κι ἀπόρησε, γιὰτὶ ἦταν τόσο λίγοι καὶ γιὰτὶ, ἐνῶ ἐτοιμάζονταν γιὰ μάχη, γυμνάζονταν, χόρευαν, χτενίζονταν καὶ τραγουδοῦσαν.

Δὲ μποροῦσε νὰ φανταστῇ πὼς οἱ Ἕλληνες γιὰ τὴν Ἑλλάδα πεθαίνουν μὲ τὰ τραγούδια στὸ στόμα.

Περίμενε λοιπὸν μερικὲς μέρες καὶ ἕστερα ἔστειλε ἀνθρώπους καὶ ζήτησε νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὄπλα. «*Μολὼν λαβὲ*» ἀπάντησε ὁ Λεωνίδας.

Ἐνας Σπαρτιάτης μάλιστα, σὲ κάποιον ποὺ εἶπε πὼς οἱ

Πέρσες εἶναι τόσο πολλοί, πού ἅμα ρίξουν τὰ δόρατά τους θά σκεπάσουν τὸν ἥλιο, ἀπάντησε «*καλύτερα, θὰ πολεμοῦμε κάτω ἀπὸ σκιά*».

Ἔτσι ἄρχισε ἡ μάχη. Οἱ Πέρσες ὄρμησαν ἐνάντια στοὺς Ἕλληνες. Μὰ τίποτα δὲν κατόρθώνουν. Ἀκολουθεῖ δεύτερη ἐπίθεση καὶ τρίτη καὶ τέταρτη καὶ ὅλες τὴν ἴδια τύχη εχουν. Οἱ Ἕλληνες στέκουν ἀκλόνητοι καὶ νικητές.

Ὁ Ξέρξης ἀνησυχεῖ. Ρίχνει στὴ μάχη τὸν διαλεχτό του στρατὸ τοῦς *ἀθάνατους*, ἀλλὰ κι αὐτοὺς τὸ ἴδιο τοὺς περιμένει. Ἀπελπισμένος τώρα ὁ Ξέρξης δὲν ἤξερε τί νὰ κάνη.

Μολῶν λαβέ !

Σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη στιγμή παρουσιάστηκε στὸν Ξέρξη ὁ προδότης *Ἐφιάλτης*. Αὐτὸς δέχτηκε μὲ πληρωμὴ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Πέρσες ἀπὸ ἓνα ἄγνωστο σ' αὐτοὺς μονοπάτι, στὸ πίσω μέρος τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔτσι νὰ περικυκλώσουν τοὺς Ἕλληνες.

Αὐτὸ κι ἔγινε. Τὴν ἄλλη μέρα οἱ Ἕλληνες βρέθηκαν περικυκλωμένοι. Εἶδαν πὼς δὲ μπορούσαν νὰ γλυτώσουν, τότε ὕστερ' ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Λεωνίδα ἔφυγαν ὅλοι. Ἔμειναν μόνον 300 Σπαρτιάτες μὲ τὸ Λεωνίδα. Αὐτοὶ ἦταν ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης νὰ μὴ ὑποχωροῦν. Ἡ νὰ νικοῦν ἢ νὰ σκοτώνονται.

Ἐγινε τότε ἡ φοβερώτερη σύγκρουση, ἡ μάχη τοῦ θανάτου. Οἱ Σπαρτιάτες κι ὁ Λεωνίδας σκοτώθηκαν ὅλοι.

Ἀργότερα γιὰ τιμὴ τῶν 300 Σπαρτιατῶν ἔστησαν στίς Θερμοπόλες μνημεῖο κι ἀπάνω ἔγραψάν «*Ὁ ξεῖν, ἀγγέλλειν Δακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι*» ποῦ ἐξηγιέται :

Ξένε διαβάτη ποῦ περνᾷς,
ἐκεῖ στὴ Σπάρτη σάν θά πᾶς,
πιστοὶ στὸν ὄρκο της—νά πῆς—
θαφτήκαμε σ' αὐτὴ τῆ γῆς.

Ναυμαχία στὸ Ἄρτεμισιο 480 π.Χ.

Τις ἴδιες μέρες ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ναυμάχησε μὲ τὸν Περσικὸ στὸ Ἄρτεμισιο.

Οἱ Πέρσες ἔπαθαν μεγάλες καταστροφες. Τριάντα πλοῖα καταστράφηκαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ περισσότερα ἀπὸ 200 ἔπαθαν ζημιὲς ἀπὸ τρικυμία. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν μόλις ἔμαθαν πῶς οἱ Πέρσες πῆραν τίς Θερμοπόλες. Ξεκίνησαν λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἤρθαν στὴ Σαλαμίνα.

Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης

Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἦταν πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλῆ.

Ὁ Ἀριστείδης δὲν εἶχε τὰ χαρίσματα τοῦ Θεμιστοκλῆ, ἦταν ὁμῶς τίμιος, φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος στρατηγός. Ὅλοι τὸν γνώριζαν μὲ τὸ ὄνομα ὁ Δίκαιος Ἀριστείδης. Γιὰ τὴν τιμιότητά του καὶ μέχρι σήμερα ὁ κόσμος λέει καλὰ λόγια. Τόσα χρόνια κυκέρνησε τὴν Ἀθήνα κι ὅταν πέθανε ἦταν πιὸ φτωχὸς ἀπ' ὅλους.

Τὸ κράτος ἀνάλαβε καὶ προστάτευε τὰ κορίτσια του ποῦ ἄφησε ἀνύπαντρα.

Καὶ τόσο ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του ποῦ μιὰ φορὰ ποῦ τὸν ἐξόρισαν, ἀντὶ νὰ θυμώσῃ καὶ νὰ καταραστῆ, σήκωσε τὰ χέρια του ψηλὰ στὸν οὐρανὸ κι εὐχῆθηκε νὰ μὴ τοῦ λάβουν ποτέ τὴν ἀνάγκη του.

Ναυμαχία στη Σαλαμίνα

Ὁ Περσικὸς στρατὸς στὴν ξηρὰ καὶ ὁ στόλος στὴ θάλασσα προχωροῦσαν σιγά—σιγά γιὰ τὴν Ἀθήνα. Παντοῦ ὅπου πέρνοῦσαν σκόρπιζαν τὴν ἐρήμωση καὶ τὴν καταστροφή. Σκότωναν ἀνθρώπους, λεηλατοῦσαν τὰ πάντα, ἔκαιαν τὰ χωριά καὶ τίς πολιτεῖες.

Ἔτσι ἔφτασαν, ὁ στρατὸς στὴν Ἀθήνα, καὶ τὰ πλοῖα στὸ Φάληρο.

Οἱ Πέρσες ἔκαψαν τὴν Ἀθήνα πού τὴν βρῆκαν ἔρημη ἀπὸ κόσμο. Τὰ γυναικόπαιδα καὶ οἱ γέροι εἶχαν φύγει στὴν *Αἴγινα* καὶ στὸν *Πόρο*. Οἱ πολεμιστὲς μαζεύτηκαν στὴ Σαλαμίνα. Μόνο στὴν Ἀκρόπολη εἶχαν μείνει μερικοὶ γέροι πού εἶχαν φτιάσει ἓνα σανιδένιο τεῖχος καὶ νόμιζαν, ὅτι θὰ μπορούσαν μέσα σ' αὐτὸ νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν πόλη. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς σκότωσαν οἱ Πέρσες.

* * *

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μαζεύτηκε στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας. Δύο ἦταν ἀρχηγοί. Ὁ Θεμιστοκλῆς στοὺς Ἀθηναίους καὶ ὁ *Εὐρυβιάδης* στοὺς Σπαρτιάτες.

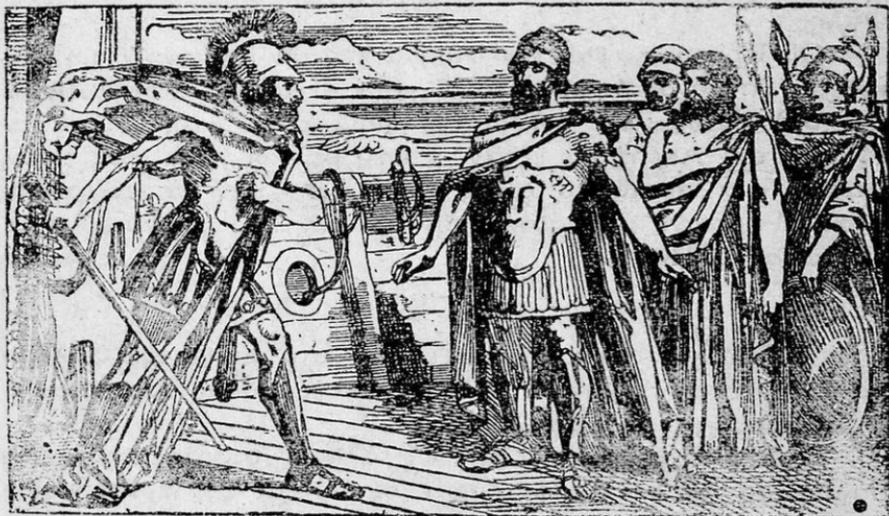
Οἱ δυὸ ἀρχηγοὶ μαζί με τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἔκαμαν συμβούλιο γιὰ νὰ ἀποφασίσουν ἕσέ ποιὸ μέρος ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν. Σ' αὐτὸ ὅμως δὲν συμφωνοῦσαν. Οἱ Πελοποννήσιοι στρατηγοὶ μαζί με τὸν Εὐρυβιάδη ἤθελαν νὰ πολεμήσουν στὸν *Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου*. Ἐκεῖ θὰ τοὺς ὑποστήριζε καὶ ὁ στρατὸς καὶ θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν καταφύγιο στὴν Πελοπόννησο, ἂν νικιόνταν ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαζί με τὸ Θεμιστοκλῆ ἤθελαν νὰ πολεμήσουν ἐκεῖ πού βρίσκονταν, στὴν Σαλαμίνα γιὰ τὸ μέρος ἦταν στενὸ καὶ δὲ χωροῦσαν ὅλα τὰ Περσικὰ πλοῖα νὰ μποῦν μέσα. Μὰ καὶ κεῖνα πού θὰ μπαίνανε δὲ θὰ μπορούσαν νὰ κινηθοῦν, ἐπειδὴ ἦταν μεγάλα καὶ δυσκίνητα. Ἔτσι οἱ Ἕλληνες εἶχαν πολλὲς ἐλπίδες γιὰ νὰ νικήσουν.

Ἀπάνω στὴ συζήτηση θύμωσε ὁ Εὐρυβιάδης καὶ σήκωσε τὴ βακτηρία του νὰ χτυπήσῃ τὸ Θεμιστοκλῆ. Ὁ Θεμιστοκλῆς, χωρὶς νὰ κινηθῆ ἀπάντησε «*Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ*». Δηλαδή «χτύπησέ με μὰ ἄκουσέ με».

Ὁ Θεμιστοκλῆς γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ τοῦ, τὸ βράδυ ἔστειλε ἕνα ὑπῆρέτῃ τοῦ στόν Ξέρξη καὶ τοῦ ἔκανε τάχα τὸ φίλο. Τοῦ εἶπε πὼς οἱ Ἕλληνες ἐτοιμάζονται νὰ φύγουν κι ἂν θέλῃ νὰ τοὺς προφτάσῃ, πρέπει νὰ τρέξῃ γρήγορα νὰ τοὺς κλείσῃ τὸ δρόμο.

Τῆ νύχτα παρουσιάζεται στὸ Θεμιστοκλῆ κι ὁ Ἀριστείδης ποῦ ἦταν ἐξόριστος στὴν Αἴγινα. Τὸν εἰδοποίησε πὼς ὁ Περσικὸς στόλος ἔκλεισε τὸ στενὸ καὶ πὼς εἶναι πρόθυμος, ν' ἀφή-

Πάταξον μὲν, ἀκούσον δὲ

σου τὴν ἔχθρα καὶ νὰ συμφιλιωθοῦν γιὰ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα τους. Ἔτσι καὶ ἐγένε.

Οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατάλαβαν πιά πὼς δὲ μπορούσαν νὰ φύγουν κι ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται γιὰ τὴ ναυμαχία.

* * *

Πρῶτ - πρῶτ σήμαναν οἱ σάλπιγγες καὶ δόθακε ἡ διαταγὴ νὰ ἐξορμήσουν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, μικρὰ καὶ εὐκίνητα, χώνονταν μ' εὐκολία στὸ πλάι τῶν Περσικῶν καὶ τὰ κατέστρεφαν. Φωνές καὶ τραγούδια καὶ θόρυβος ἀπὸ τὰ χτυπήματα γέμιζε τὸν ἄερα.

Τὰ περσικὰ πλοῖα δὲν μπορούσαν εὐκολὰ νὰ κινηθοῦν.

Χτυπιούνταν τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο καὶ τὶς περισσότερες ζημιές τὶς πάθαιναν μεταξύ τους.

Οἱ Ἕλληνες πῆραν θάρρος. Κολλοῦσαν τὰ πλοῖα τους στὰ Περσικὰ καὶ πηδοῦσαν σ' αὐτὰ μὲ τὰ τσεκούρια στὸ χέρι. Ἔπρεπε νὰ ἐκδικηθοῦν γιὰ τὸ κάψιμο τῆς Ἀθήνας.

Δὲν πέρασαν πολλὲς ὥρες κι ἡ θάλασσα γέμισε συντρίμια καὶ νεκρούς. Οἱ Πέρσες νικῆθηκαν. Νικημένοι πῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὴν Περσία.

Ἀπερίγραπτη εἶναι ἡ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων. Μὲ μιᾶς ἡ εἵδηση τῆς νίκης διαδόθηκε σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Τ' ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλῆ λατρεύεται σὰν ὄνομα Θεοῦ. Κανένας δὲ δοξάστηκε τόσο, ὅπως αὐτός.

Μὰ καὶ ἡ λύπη τοῦ Ξέρξη ἦταν ἀπερίγραπτη. Γιὰ ν' ἀπολαύση, ὅπως ἔλεγε, τὴν καταστροφή τῶν Ἑλλήνων, παρατηροῦσε τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὸ βουνὸ *Αἰγάλεω*. Καθόταν σὲ χρυσὸ θρόνο πρὸς κελῖνες τὶς μέρες τοῦ φτιάσανε. Σὰν εἶδε ὅμως τὴν καταστροφή κι ἀπὸ τὸ φόβο του μήπως οἱ Ἕλληνες τρέξουν στὸν Ἑλλήσποντο καὶ τοῦ χαλάσουν τὶς γέφυρες, πῆρε τ' ἀπομεινάρια τοῦ στόλου του κι ἔφυγε γρήγορα.

Στὴν Θεσσαλία ἄφησε τὸ γαμπρό του τὸ Μαρδόνιο μὲ 300 χιλιάδες στρατό.

Τέλος τοῦ Θεμιστοκλῆ

Ἡ δόξα τοῦ Θεμιστοκλῆ βάστηξε ἀρκετὰ χρόνια. Στὸ μεταξύ ὅμως ἀρχηγὸς στὴν Ἀθήνα ἔγινε ὁ Ἀριστείδης, ὁ ἀντίπαλός του. Ὁ Θεμιστοκλῆς θύμωσε γι' αὐτὸ κι ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Οἱ ἐχθροὶ του τότε τὸν κατηγοροῦσαν πὼς εἶχε σχέσεις μυστικὲς μὲ τοὺς Πέρσες γι' αὐτὸ τὸν καταδίκασαν σ' ἐξορία στὸ Ἄργος. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφυγε καὶ πῆγε στὸ βασιλεῖο τῆς Περσίας, τὸν *Αρταξέρξη*. Ἐζῆσε ἐκεῖ πολλὰ χρόνια.

Ὅταν ὅμως ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ πρότεινε νὰ τοῦ δώση στρατό γιὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἕλληνες, ὁ Θεμιστοκλῆς προτίμησε νὰ πηῆ δηλητήριο καὶ νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του.

Οί Πέρσες προτείνουν φιλία στην Ἀθήνα

Ὁ Μαρδόνιος μὲ τὸ στρατό του ξεχείμασε στὴ Θεσσαλία. Ἐπειδὴ κατάλαβε πὼς ἐνωμένους τοὺς Ἕλληνες δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τοὺς νικήσῃ, σκέφτηκε νὰ τοὺς χωρίσῃ. Ἔστειλε λοιπὸν χωριστὰ πρέσβεις στοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἐπρότεινε πὼς θὰ ἐπανορθώσῃ τὶς ζημίες ποὺ τοὺς ἔκανε ἂν γίνουν φίλοι του.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ δέχτηκαν οὔτε συζήτηση. «*Ὅσο ὁ ἥλιος βαδίζει στὸν ἴδιο δρόμο, ἐμεῖς δὲ συνθηκολογοῦμε μὲ τοὺς Πέρσες. Θὰ ἐξακολογηθῶμε νὰ πολεμοῦμε γιὰ τὴ λευτεριά μας κι ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στοὺς θεοὺς καὶ στοὺς ἥρωές μας ποὺ τοὺς κάψατε τοὺς ναοὺς καὶ τ' ἀγάλματα*» ἦταν ἡ ἀπάντησή τους.

Οἱ Σπαρτιάτες στὸ μεταξύ φοβήθηκαν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι κάμουν συμφωνία μὲ τοὺς Πέρσες κι ἔστειλαν δικούς τους πρέσβεις στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Τοὺς ὑπόσχονταν μάλιστα βοήθεια ἀπὸ στρατό καὶ τρόφιμα.

Οἱ Ἀθηναῖοι στενοχωρήθηκαν γιὰ τὴν ἀμφιβολία ποὺ δείξανε οἱ Σπαρτιάτες καὶ τοὺς ἀπάντησαν :

«Δυπούμαστε ποὺ ἐσεῖς σκεφτήκατε τέτοιο πράγμα. Πρέπει νὰ ξέρετε πὼς ὅσο χρυσάφι ὑπάρχει σ' ὀλόκληρη τὴ γῆ δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ. Γιὰ τὴ βοήθειά σας σᾶς εὐχαριστοῦμε. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως εἶναι κοντά. Μὴν ξενιάζετε, ἀλλὰ νὰ ἐτοιμάξετε γιὰ καινούργιους ἀγῶνες».

Μάχη στὶς Πλαταιὲς 479 π.Χ.

Ὁ Μαρδόνιος ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Θεσσαλία τὴν ἀνοιξη τοῦ 479 γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ἐρήμωσε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τοὺς τόπους ποὺ περνοῦσε. Στὴν Ἀθήνα δὲ βρῆκε πάλι κανένα. Τὰ γυναικόπαιδα πῆγαν στὴ Σαλαμίνα. Στὸ μεταξύ πολὺς στρατὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη ἐρχόταν γιὰ βοήθεια μὲ ἀρχηγὸ τὸν *Πανσανία*. Αὐτὸ ἀνάγκασε τὸ Μαρδόνιο ν' ἀφήσῃ τὴν Ἀττικὴ καὶ νὰ γυρίσῃ στὴ Βοιωτία. Στρατοπέδεψε στὶς *Πλαταιές*, κοντὰ στὸ χωριὸ Κριεκούκι. Μαζὶ μὲ τοὺς Πέρσες σὰν φίλοι πῆγαν καὶ οἱ *Θηβαῖοι*. Ἦθελαν κι αὐτοὶ νὰ πολεμήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Ἕλληνες ἦρθαν καὶ στρατοπέδεψαν ἀπέναντι στοὺς Πέρσες. Κοντὰ 100 χιλιάδες μαζεύτηκαν. Ὑπόφεραν ὅμως ἀπὸ νερὸ κι ἀπὸ τροφές. Μιὰ βρῦση ποὺ ἦταν ἐκεῖ φαίνεται ἀπὸ τὸ

περσικό στρατόπεδο κι όταν πήγαιναν να πάρουν νερό τους χτυπούσαν οι Πέρσες. Και τὰ τρόφιμα ἦταν λιγοστά γιατί μιὰ μέρα οι Πέρσες πιάσανε 50 ζῶα φορτωμένα σιτάρι καὶ τὰ πήραν.

Οἱ Ἕλληνες βρίσκονταν σὲ δύσκολη θέση μὰ δὲν ἔκαναν πρῶτοι ἐπίθεση. Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν εἶχε μαντεύσει πῶς *«θὰ νικηθοῦν ἐκεῖνοι πὺ θὰ ἐπιτεθοῦν πρῶτοι»*.

Ἀποφάσισαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποχωρήσουν σὲ μέρος πιὸ κατάλληλο γιὰ νὰ πολεμήσουν. Ἐνῶ ὅμως ἦταν ὅλοι οἱ ἀξίωματικοὶ σύμφωνοι καὶ ψήφισαν τὴν ὑποχώρηση, ὁ Σπαρτιάτης λοχαγὸς *Ἀμομφάρετος* δὲ δεχόταν μὲ κανένα τρόπο. Κι ἦταν ὁ Πausανίας τοῦ θύμιζε πῶς αὐτὴ τὴν ἀπόφαση τὴν ψήφισαν ὅλοι οἱ ἄλλοι, ὁ Ἀμομφάρετος ἀρπάζει ἓνα μεγάλο βράχο, τὸν πετάει μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Pausανία καὶ τοῦ λέει: *«Κι ἐγὼ μ' αὐτὴν ψηφίζω, πῶς δὲν πρέπει νὰ ὑποχωρήσουμε»*.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως γιὰ τὴν ὑποχώρηση ἦταν φανερὴ. Ὁ Pausανίας ἔδωσε τὴ διαταγὴ νὰ ὑποχωρήσουν τὰ στρατεύματα τὴ νύχτα. Αὐτὸ κι ἔγινε. Τ' ἄλλο πρῶτὶ βλέποντας ὁ Μαρδόνιος τὸ μέρος ἄδειο, πῆρε ἀέρα καὶ φώναξε κοροῖδευτικά. *«Αὐτοὶ εἶναι οἱ Σπαρτιάτες πὺ φοβήθηκαν καὶ φεύγουν;»* καὶ διάταξε γενικὴ ἐπίθεση, σίγουρος πῶς σὲ λίγη ὥρα θὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Μὰ οἱ Ἕλληνες περίμεναν. Ἀλύγιστοι στὶς θέσεις τους δέχτηκαν τὰ χτυπήματα τῶν Περσῶν, ὥσπου βρῆκαν τὴ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ *ἀντεπίθεση*. Τότε ὄρμησαν ἐνάντια στοὺς Πέρσες κι ὕστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα τοὺς ἔτρεψαν σὲ φυγὴ. Τοὺς κυνήγησαν κατὰ πόδι σκοτώνοντάς παρὰ πολλοὺς. Σκότωσαν καὶ τὸν ἴδιο τὸ Μαρδόνιο. Οἱ Πέρσες κλείστηκαν στὸ ξύλινο στρατόπεδο πὺ εἶχαν φτιάσει μὰ κι αὐτὸ δὲν ἄνθεξε πολλὴ ὥρα. Οἱ Ἕλληνες τὸ γκρέμισαν κι ἄρχισαν γενικὴ σφαγὴ.

Λένε πῶς ἀπὸ 300 χιλιάδες Πέρσες μόνον 50 χιλιάδες γλίτωσαν, μὰ κι αὐτοὶ δὲν ἔφτάσαν ὅλοι στὴν Περσία. Οἱ ποιοὶ πολλοὶ πέθαναν στὸ δρόμο ἀπὸ τὶς στερήσεις καὶ τὶς κακουχίες.

Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας σκοτώθηκαν 1360.

Τὰ λάφυρα ἦταν ἀμέτρητα. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πήραν κάτι. Φτιάσανε ὅμως κι ἓνα χρυσοῦ τρίποδα καὶ τὸν χάρισαν στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα, στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πάνω ἔγραψαν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων πὺ πήραν μέρος στὴ μάχη. Ὑστερα ἀπὸ τὴ μάχη στὶς Πλαταιές, οἱ Ἕλληνες πήγαν καὶ τιμώρησαν τοὺς Θηβαίους πὺ *μῆδισαν*. Τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Θηβαίων πὺ πρό-

τειναν τὴν συμμαχίαν μὲ τὸν Πέρσας τοὺς καταδίκασαν σὲ θάνατον.

Ἡ μάχη στὶς Πλαταιῆς ἦταν ἡ τελευταία μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ποὺ ἐγένετο σ' Ἑλληνικὸ ἔδαφος. Οἱ Πέρσες ἔπαθαν τέτοια πανωλεθρία ποὺ δὲν εἶχαν πιά τὴ δύναμιν νὰ ἐπιτεθοῦν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ δόξα σ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις ἦταν μεγάλη.

Μάχη στὴ Μυκάλῃ - Ἐλευθερία στὶς ἀποικίες 479 π.Χ.

Τὴν ἡμέραν ποὺ γινόταν ἡ μάχη στὶς Πλαταιῆς ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κυνηγοῦσε τὸν Περσικὸν στὴ Μυκάλῃ, ἀπέναντι στὴ Σάμον.

Ὅταν εἶδαν οἱ Πέρσες πὼς δὲν θὰ γλίτωναν, τράβηξαν τὰ πλοῖα στὴν ξηρὰ καὶ ἀνέβηκαν στὸ βουνὸ Μυκάλῃ καὶ ταμπουρώθηκαν. Τὸ ἴδιον ἔκαναν καὶ οἱ Ἕλληνες. Βγάλανε καὶ τὰ δικά τους πλοῖα ἔξω καὶ ἐπιτεθήκανε ἐνάντια στοὺς Πέρσες. Ὑστερ' ἀπὸ σκληρὴ μάχη τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς διασκόρπισαν. Ἐπειτα γύρισαν στὴν παραλία καὶ ἔκαψαν τὰ Περσικὰ πλοῖα. Μετὰ τὴν νίκη αὐτὴ οἱ Ἕλληνες μῆκαν στὰ δικά τους πλοῖα καὶ γύρισαν στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ νίκες τῶν Ἑλλήνων ἔδωκαν θάρρος στὶς σκλαβωμένες πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μὲ τὴ σειρά τους τὴν ἑπανάστασαν καὶ αὐτές, ἔδιωξαν τὶς Περσικὲς φρουρὰς καὶ ἐγέναν ἑλεύθεροι.

Ἐπιθετικοὶ Περσικοὶ πόλεμοι Τέλος τοῦ Πausanias

Ἡ νίκη στὶς Πλαταιῆς ἔφερε μεγάλη δόξαν στὸν Pausanias. Ἀρχηγὸς ὄλων τῶν Ἑλλήνων μὲ ἀρκετὸ στρατὸ καὶ στόλον στάληκε νὰ διώξῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία νὰ ἐλευθερώσῃ τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίες. Ἔτσι ἀρχίζουν οἱ λεγόμενοι ἐπιθετικοὶ Περσικοὶ πόλεμοι. Ὁ Pausanias πρῶτα πρῶτα ἔπλευσε στὸ Βυζάντιον καὶ τὸ ἐλευθέρωσε. Ἀπὸ κεῖ θὰ προχωροῦσε στὶς λοιπὲς Ἑλληνικὲς πολιτείας. Ἐκεῖ ὅμως γνωρίστηκε μὲ πολλοὺς Πέρσας. Ἡ πλουσία ζωὴ τῶν Περσῶν γέννησε τὴν ψυχὴν τοὺν ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ φίλος τῶν Περσῶν, νὰ ὑποτάξῃ τὴν

Ἑλλάδα στοὺς Πέρσες καὶ ἔτσι νὰ γίνῃ ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδας.

Ἄρχισε λοιπὸν νὰ συνεννοηθῆται μὲ τὸ βασιλιά τῶν Περσῶν νὰ τὸν βοηθήσῃ γιὰ νὰ ὑποτάξῃ ὀλόκληρῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀρκεῖ νὰ γινόταν αὐτὸς ἡγεμόνας τῆς.

Γιὰ ν' ἀρέσῃ στοὺς Πέρσες ἄρχισε νὰ ντύνεται ὅπως αὐτοὶ καὶ νὰ ζῆ, ὅπως αὐτοὶ.

Σὰν τὸ ἔμαθαν οἱ Ἐφοροὶ στὴ Σπάρτῃ, τὸν κάλεσαν νὰ γυρίσῃ πίσω κι ἔβαλαν ἔμπιστους ἀνθρώπους νὰ τὸν παρακολουθοῦν.

Ὁ Πausανίας κι ἀπὸ τὴ Σπάρτῃ ἐξακολουθοῦσε νὰ συνεννοηθῆται μυστικὰ μὲ τοὺς Πέρσες. Ἔστειλε καὶ λάβαινε κρυφὰ γράμματα. Ἐνα γράμμα του ὅμως παραδόθηκε στὰ χέρια τῶν Ἐφόρων, οἱ ὁποῖοι τρέξαν ἀμέσως νὰ τὸν πιάσουν. Τιμωρία ἦταν ὁ θάνατος. Ὁ Πausανίας ὅμως τὸ κατάλαβε *κι ἔτρεξε καὶ κρύφτηκε μέσα στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς γιὰ νὰ σωθῆ. Ἦξερε πὼς θεωροῦνταν ἀμαρτία νὰ κυνηγηθῆ ἄνθρωπος μέσα στὸ ναὸ.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως ξεσκέπασαν τὸ ναὸ, ἔχτισαν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα μὲ πέτρες καὶ τὸν ἄφησαν νὰ πεθάνῃ μὲσ, ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ τὴν πείνα.

Ἔτσι τιμωροῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τοὺς προδότες. Λένε ἀκόμη πὼς τὴν πρώτη πέτρα στὰ παράθυρα τὴν ἔχτισε ἡ μητέρα τοῦ Πausανία, ἡ Θεανώ.

Ἀθηναϊκὴ συμμαχία

Ἦστερ' ἀπὸ τὶς νίκες αὐτὲς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔμειναν ἡσυχοί. Ἦξεραν πὼς ἡ Περσικὴ δύναμη δὲν καταστράφηκε ἐντελῶς. Βλέποντας μάλιστα ἀκόμη νὰ καπνίζουσαν τὰ εἰρήπια τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Ἀκρόπολης, σκέφτονταν, τί θὰ γινόταν ἢ Ἑλλάδα ἂν νικῶσαν οἱ Πέρσες. Ὅλα θὰ καίγονταν. Τίποτε δὲ θάμενε ὄρθιο.

Οἱ Ἀθηναῖοι σκέφτηκαν νὰ κάμουν μιὰ *ἰσχυρὴ συμμαχία* μὲ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις καὶ νὰ φτιάσουν γερὸ στρατὸ καὶ στόλο γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουν ἂν τυχὸν κι ἔρχονταν οἱ Πέρσες πάλι στὴν Ἑλλάδα.

Ἔστειλαν λοιπὸν σὲ διάφορες πόλεις τὸν Ἀριστείδη καὶ συμφώνησε πῶσα χρήματα θὰ πληρώνῃ καὶ πῶσα πλοῖα θὰ ἐτοιμάζῃ χωριστὰ κάθε πόλῃ. Ὁ Ἀριστείδης τὰ κανόνισε ὅλα

μέ δικαιοσύνη. Κανείς δέν παραπονέθηκε πώς τοῦ ὄρισαν νά πληρώνη περισσότερα.

Ἔτοι ἔγινε ἡ πρώτη Ἀθηναϊκή συμμαχία καί εἶχε ἔδρα τὸ νησί **Δηλο**. Ἐκεῖ μαζεύονταν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμαχικῶν πόλεων κι ἀποφάσιζαν κάθε φορά γιά τὰ ζητήματα τῆς συμμαχίας.

* * *

Στό μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νά ξαναχτίζουν τὴν Ἀθήνα. Μαζί μέ τὰ σπίτια καί τους ναοὺς ἀποφάσισαν νά χτίσουν καί δυὸ ἰσχυρὰ τεῖχη, ἓνα στὴν Ἀθήνα κι ἓνα στὸν Πειραιᾶ γιά νά προστατεύωνται οἱ πολιτεῖες ἀπὸ τίς ἐχθρικές ἐπιθέσεις,

Τὴ συμβουλή γιά νά φτιάσουν τὰ τεῖχη αὐτὰ τὴν ἔδωσε ὁ Θεμιστοκλής. Ἀργότερα, ὅταν ἦλθε ὁ **Περικλῆς** κατασκεύασε δύο μεγάλα τεῖχη κι ἔνωσε τὴν Ἀθήνα μέ τὸν Πειραιᾶ. Αὐτὰ ὀνομάστηκαν **μακρὰ τεῖχη**.

Κίμωνας

Ἦστερ ἀπὸ τὸ Θεμιστοκλή καί τὸν Ἀριστείδη στρατηγὸς στὴν Ἀθήνα ἔγινε ὁ Κίμωνας. Ὁ Κίμωνας ἀπὸ μικρὸς ἀγαποῦσε τὰ γράμματα καί τ' ἀγωνίσματα ἦταν ἔξυπνος καί γε-

ναῖος. Στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας πολέμησε μέ μεγάλη παλικαριά.

Ὁ Κίμωνας ἀγαποῦσε πολὺ τὸ λαό. Τὰ χρήματα ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ λάφυρα ποὺ τοῦ τύχαιναν στίς μάχες τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς. Ὅταν ἔβγαινε στὴν ἀγορὰ τὸν ἀκολου-

θοῦσαν οἱ ὑπηρέτες του, μοιράζοντας δῶρα καὶ τροφίμα στὸν κόσμο. Στους κήπους του δὲν ὑπῆρχαν φράχτες, ἐπίτηδες, γιὰ νὰ μπαίνει ὅποιος θέλει καὶ νὰ τρῶη φρούτα.

Γι' αὐτὸ κι ὁ λαὸς ἀγαποῦσε τὸν Κίμωνα. Ἡ πρώτη πράξη ποὺ ἔκαμε ὁ Κίμωνας σὰν ἀρχηγὸς τῆς συμμαχίας ἦταν ποὺ ἔδωξε ἀπὸ τῆ Θράκη ὄλους τοὺς Πέρσες ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Πausανία κι ἐλευθέρωσε ὄλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις ποὺ ἦσαν ἐκεῖ.

Οἱ πόλεις αὐτὲς ἐνώθησαν στὴν Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.

Ἀργότερα ὁ Κίμωνας πῆρε τριακόσια συμμαχικὰ πλοῖα καὶ βγήκε στὸ Αἰγαῖο πέλαγος νὰ καταστρέψῃ καὶ τὰ τελευταῖα πλοῖα τοῦ Περσικοῦ στόλου.

Τὰ συνάντησε στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκεῖ ποὺ χύνεται στὴ θάλασσα τὸ ποτάμι *Εὐρουμέδοντας*. Οἱ Πέρσες δὲν ἤθελαν νὰ ναυμαχήσουν, γιὰτὶ περίμεναν βοήθεια ἀπὸ 80 ἀκόμη πλοῖα. Αὐτοὶ εἶχαν κάπου 270. Ὁ Κίμωνας ὅμως δὲν τοὺς ἔδωκε τὸν καιρὸ. Δίνει τὸ σύνθημα γιὰ ἐπίθεση. Οἱ Ἕλληνες ὀρμοῦν κι ὕστερ' ἀπὸ λίγο τὰ Περσικὰ πλοῖα ἄρχισαν νὰ βουλιάζουν.

Οἱ Πέρσες τότε βγήκαν στὴν ξηρὰ. Εἶχαν 100 χιλιάδες στρατὸ καὶ νόμιζαν πὼς δὲν θὰ τολμοῦσαν νὰ τοὺς κυνηγήσουν οἱ Ἕλληνες μὲ τὶς 25 χιλιάδες. Μὰ οἱ Ἕλληνες τοὺς κυνήγησαν. Βγήκαν κι αὐτοὶ στὴν ξηρὰ κι ἄρχισαν μάχη. Οἱ Πέρσες πάλι νικήθηκαν καὶ διασκορπίστηκαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας.

Τότε οἱ Ἕλληνες γύρισαν στὰ πλοῖα γεμάτοι λάφυρα καὶ χαρές. Δὲν πρόφτασαν νὰ μποῦν μέσα καὶ διάκριναν νάρχωνται τὰ 80 πλοῖα ποὺ περίμεναν οἱ Πέρσες. Χωρὶς νὰ χάσουν καιρὸ ὀρμοῦν κατὰ πάνω τους καὶ τὰ καταστρέφουν.

Σὲ μιὰ μέρα τρεῖς νίκες ! Ὁ Κίμωνας δοξάστηκε, ὅπως τὰ πρῶτα χρόνια ὁ πατέρας του στὸ Μαραθῶνα.

Ἀπὸ τότε ἄλλο πλοῖο Περσικὸ δὲν παρουσιάστηκε στὶς Ἑλληνικὲς θάλασσες.

Ἀλλὰ καὶ τὸν Κίμωνα ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξόρισαν, ἐπειδὴ τοὺς πρότεινε κι ἔστειλαν βοήθεια στοὺς Σπαρτιάτες ποὺ πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Μεσσήνιους. Οἱ Σπαρτιάτες

Δούκα, Ἀρχαία Ἑλλάδα Δ' Δημ.

3

υποπεύθησαν μήπως ὁ Κίμωνας βρισκόταν σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς Μεσσήνιους καὶ δὲ δέχτηκαν τὴ βοήθειά του.

Αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ θεώρησαν προσβολὴ κι ἐπειδὴ αἷτιος γιὰ νὰ στείλουν τὴ βοήθεια στοὺς Σπαρτιάτες ἦταν ὁ Κίμωνας, τὸν ἐξόρισαν.

Ἄργότερα ὅμως τὸν χοιράστηκαν πάλι καὶ τὸν κάλεσαν πίσω στὴν Ἀθήνα. Ὁ Κίμωνας παίρνει πλοῖα καὶ πηγαίνει νὰ διώξη τοὺς τελευταίους Πέρσες ἀπὸ τὴν *Κύπρο*. Ἐκεῖ πληγώθηκε καὶ πέθανε. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲ μαρτύρησαν τὸ θάνατό του, καὶ γύριζαν πίσω. Στὸ δρόμο ἀπάντησαν τὸν Περσικὸ στόλο κι ἄρχισαν νὰ τὸν χτυποῦν. Οἱ Πέρσες νομίζοντας πὼς τοὺς χτυπᾷ ὁ Κίμωνας, φοβήθηκαν καὶ ὑποχώρησαν ἄτακτα.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα παύουν καὶ οἱ ἐπιθετικοὶ Περσικοὶ πόλεμοι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν εἰρήνη μὲ τοὺς Πέρσες μὲ αὐτοὺς τοὺς ὅρους : α) νὰ ἀφήσουν οἱ Πέρσες ἐλεύθερες ὅλες τὶς πολιτεῖες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νησιῶν, β) νὰ μὴ πλέουν Περσικὰ πλοῖα στὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ γ) νὰ ἀφήσουν ἐλεύθερους τοὺς αἰχμαλώτους Ἕλληνες. Γιὰ νὰ τιμῆσουν τὸν Κίμωνα τὴν ὀνόμασαν *Κιμώνειο εἰρήνη*.

Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα ἄρχισαν νὰ γίνωνται τὰ μεγάλα ἔργα ποὺ δόξασαν τὴν Ἀθήνα στὰ παλιὰ χρόνια.

Περικλῆς

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν γίνθηκε ὁ Περικλῆς.

Ὁ Περικλῆς ἦταν ἄντρας μορφωμένος, σοβαρὸς, ἔξυπνος, καὶ γενναῖος. Καταγύταν ἀπὸ πλοῦσια οἰκογένεια κι ἀπὸ μικρὸς εἶχε συνηθίσει ν' ἀγαπᾷ τὰ ὠραῖα ἔργα. Ὁλος ὁ λαὸς τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν σεβόταν. Πρὸ παντός, ὅταν ὁ Περικλῆς ἀνέβαινε στὴν *Πνύκα* καὶ μιλοῦσε, συνάρπαζε τὸ λαό. Τὸν πρόσεχαν ὅλοι σὰν νὰ μιλοῦσε ὁ Θεός. Τὸν παρομοίαζαν μὲ τὸ Δία καὶ τὸν ἔλεγαν *Ὀλύμπιο*. Τέτοια ἐντύπωση ἔκανε, ὅταν

μιλούσε, πού ὁ κόσμος ἔλεγε «*Ὄταν μιλάει ὁ Περικλῆς, ὁ οὐρανὸς ἀστράφτει καὶ βροντᾶει καὶ ἡ γῆ σειέται*».

Ὁ Περικλῆς στὴν πολιτικὴ ἀνάκατεύτηκε ἀπὸ μικρός, καὶ ἦταν μὲ τὸ κόμμα τῶν Φτωχῶν. Στους δρόμους καὶ στὶς ἀγορὲς δὲ γύριζε. ὅπως συνήθιζε ὁ κόσμος τότε. Φίλους εἶχε λίγους καὶ καλοὺς. Ἡ σκέψη του πάντα ἦταν πῶς νὰ κάνη μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα.

Ἀκόμη εἶχε καὶ μιὰ μεγάλη ιδέα στὸ μυαλό. Μ' αὐτὴ δὲν κατόρθωσε νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ. Φέρανε δυσκολία οἱ Σπαρτιάτες. Ἦθελε νὰ ἐνώσῃ ὅλες τῆς Ἑλληνικῆς πόλεις πού κάθε μιὰ εἶχε δικό της, ἀνεξάρτητο, βασιλείο σ' ἓνα κράτος *πανελλήνιο*, γερὸ καὶ δυνατό.

Ποιὸς ξέρει, πῶς θὰ ἦταν ὁ κόσμος σήμερα, ἂν τὸ πετύχαινε αὐτὸ τότε.

Ὁ Περικλῆς

Ἔργα στὴν Ἀθήνα—Χρυσὴ ἐποχὴ

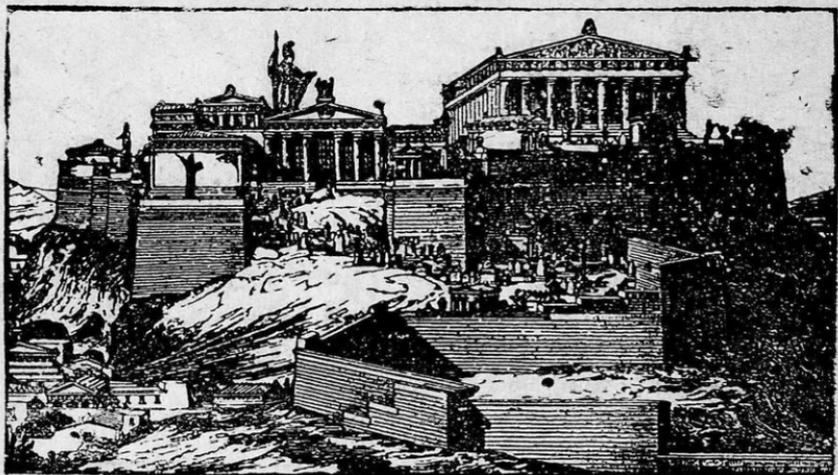
Τὸ δημόσιο ταμεῖο τῆς Ἀθήνας εἶχε τότε πολλὰ χρήματα. Οἱ συμμαχικὲς πόλεις πλήρωναν ταχτικὰ κάθε χρόνο τὴν εἰσφορὰ τους. Πόλεμος τώρα κι ἄλλα ἔξοδα δὲ γίνονταν. Ἔτσι οἱ πόλεις πλήρωναν καὶ τὸ ταμεῖο γέμιζε. Μὰ κι ἂν καμιά πόλη ἔφερνε δυσκολία στὴν πληρωμὴ, μὲ μιὰ *ἐπίδειξη τοῦ στόλου* πού κάνανε οἱ Ἀθηναῖοι στὶς θάλασσες τοὺς τρομοκρατοῦσαν ὅλους καὶ πλήρωναν, θέλοντας καὶ μὴ.

Ὁ Περικλῆς σκέφτηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ χρήματα αὐτὰ

για να ξαναχτίσει τὴν Ἀθήνα, πιὸ καλὴ καὶ πιὸ ὀμορφὴ τῶρα καὶ νὰ τὴ στολίσῃ μὲ ἔργα μεγάλα πού νὰ προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἔτσι θάδινε δουλειὰ καὶ στὸ λαό. Θὰ δούλευαν ὄλοι καὶ θὰ ζοῦσαν καλά. Καὶ ἦταν τόση ἡ δουλειὰ πού ἀνοίξε ὁ Περικλῆς, ὥστε δὲ φτάνανε οἱ ἐργάτες τῆς Ἀθήνας κι ἔρχονταν κι ἀπὸ ἄλλα μέρη.

Τὸ λαὸ ἤθελε νὰ τὸν μορφώσῃ κιόλας. Γι' αὐτὸ φρόντισε καὶ ἔφτιασαν θέατρα πού παίζανε τὰ καλύτερα ἔργα τῆς ἐποχῆς. Τότε φτιάσανε τὸ περίφημο θέατρο τοῦ *Διονύσου*. Τὰ θέα-

Ὁ Παρθενώνας

τρα τότε ἦταν σὰ σχολεῖα. Παίζανε ἔργα γιὰ νὰ μορφώνουν τὸν κόσμο. Στὰ θέατρα πῆγαιναν ὄλοι. Ὅσοι φτωχοὶ δὲν εἶχαν χρήματα γιὰ τὸ εἰσιτήριο παίρνανε ἀπὸ τὸ δημόσιο ταμεῖο, ἐπίτηδες γιὰ νὰ πάνε στὸ θέατρο.

Τότε ἐζησαν αἱ μεγάλοι ποιητές, ὁ *Σοφοκλῆς*, ὁ *Εὐριπίδης* κι ὁ *Αἰσχύλος* πού καὶ σήμερα ἀκόμη τὰ ἔργα τους διδάσκονται σ' ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ κείνα πρὸ παντὸς πού στόλιζαν τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ δόξασαν σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη εἶναι τὰ μεγάλα ἔργα πού γίνηκαν στὴν Ἀκρόπολη.

Παρθενώνας. Ἡ ὁμορφιά του ξεχωρίζει καὶ σήμερα κι ἄς εἶναι μισογκρεμισμένος. Τότε ὅμως ἦταν ἄλλο πράμα. Τὶ μάρμαρα, τὶ κολόνες, τὶ ἀετώματα, τὶ ζωγραφιῆς γύρω-γύρω. Καὶ μέσα ξεχώριζε τὸ χρυσελεψάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ποὺ τὸ εἶχε σκαλίσει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια ὁ ξακουστός καλλιτέχνης **Φειδίας**.

Τὸ **Ἐρέχθειο** μὲ τὶς 6 κόρες, τὰ **Προπύλαια**, τὸ μεγάλο χάλκινο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ποὺ τὸ δόρυ του φαινόταν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο** καὶ πόσα ἄλλα θαυμαστά δὲν ἐγιναν τότε !

Παντοῦ μπροστὰ ὁ Περικλῆς. Καὶ τεχνίτες ὅλοι διαλεχτοί, ἕνας κι ἕνας. **Ἰκτῖνος**, **Καλλικράτης**, **Μνησικλῆς**, οἱ πιὸ μεγάλοι ἀρχιτέκτονες.

Φειδίας

Ὁ πιὸ μεγάλος καὶ ξακουστός καλλιτέχνης τῆς ἐποχῆς ἦταν ὁ Φειδίας, ὁ γλύπτης, Αὐτὸς ἐπιστατοῦσε σ' ὅλα τὰ ἔργα ποὺ γίνονταν στὴν Ἀκρόπολη. Ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερα δὲν παρῴσιασθησαν τεχνίτες νάχουν τὴν ἀξία τοῦ Φειδία.

Τὸ πιὸ σπουδαῖο ἔργο τοῦ Φειδία ἦταν τὸ ἄγαλμα τοῦ Δία ποὺ ἔφτιασε στὴν Ὀλυμπία. Τέτοια ἐπιτυχία εἶχε ποὺ κάποιος εἶπε : «**Ἡ ὁ Δίας κατέβηκε στὴ γῆ κι ἔδειξε τὴ μορφὴ του, ἢ ὁ Φειδίας ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν εἶδε**». Κι ἕνας ἄλλος εἶπε : «**Ὅποιος εἶδε τὸ ἄγαλμα στὴν Ὀλυμπία, δὲ μπορούσε νὰ φανταστῇ τὸ θεὸ ἀλλιῶτικο**».

* * *

Μαζὶ μὲ τὶς τέχνες, στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ προόδεψαν καὶ τὰ γράμματα καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ πολλὲς ἄλλες ἐπιστῆμες. Τὴν καλὴ ἐκείνη ἐποχὴ ἔζησε ὁ σοφὸς **Σωκράτης** ὁ πρῶτος γιὰ τὸν κόσμου. **Ἴπποκράτης**, ὁ ἱστορικὸς **Θουκυδίδης** καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Νά, γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ τὴ λένε χρυσοῦ ἐποχὴ «**Χρυσοῦς αἰὼν**».

Δουλεῖα καὶ μόρφωση στὸ λαό. Ἔργα στὴν πόλη. Προκοπὴ στὶς τέχνες. Ἀπασχόληση στὶς Ἐπιστῆμες. Ὅλα δηλαδὴ τὰ σημάδια ποὺ ξεχωρίζουν τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους.

Πελοποννησιακὸς πόλεμος

Αἰτίες κι ἀφορμὴ τοῦ πολέμου (431-404)

Ἡ Ἀθήνα στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ἀπόχτησε μεγάλη δύνομη. Ἡ συμμαχία της ἔπιανε ὄλα τὰ νησιά καὶ πολλές πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ἡ Ἀθήνα κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ σὰν ἀρχηγὸς καὶ σιγά-σιγά ἄρχισε νὰ μεταχειρίζεται τοὺς συμμάχους της ὄχι σὰν ἴσους, ἀλλὰ σὰν ὑπήκοους. "Ὅλοι γιὰ σοβαρὲς ὑποθέσεις πήγαιναν στ' Ἀθηναϊκὰ δικαστήρια. Νομίσματα μόνο τ' Ἀθηναϊκὰ κυκλοφοροῦσαν.

Κι ἔκανε μεγάλο ἐμπόριο ἡ Ἀθήνα τότε. "Ὅλο τὸ Αἰγαῖο καὶ τὸ Ἴόνιο πέλαγος κι ὡς τὴ Σικελία ἀκόμη τὸ γύριζαν τὰ πλοῖα της μεταφέροντας ὠραῖα καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα ποὺ ἄφθονα κατασκεύαζαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ βιομηχανία αὐτὴ βρισκόταν σὲ μεγάλη πρόοδο.

Τὴν πρόοδο τῆς Ἀθήνας δὲν τὴν ἔβλεπαν μὲ καλὸ μάτι ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σπάρτη.

Ἡ Κόρινθος, γιὰτι κι αὐτὴ κατασκεύαζε τέτοια καλλιτεχνήματα κι αὐτὴ ἔκανε μεγάλο ἐμπόριο.

Στὸ Ἴόνιο πέλαγος πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐμπορεύονταν οἱ Κορίνθιοι. Βλέποντας τώρα τὴν ἐπικράτηση τῶν Ἀθηναίων, στενοχωριοῦνταν, γιὰτι θὰ χάνανε σπουδαῖα ἐμπορικὰ κέρδη καὶ γι' αὐτὸ ἄρχισαν νὰ σκέφτῶνται μὲ ποιὸν τρόπο θὰ πετύχουν νὰ διώξουν τοὺς Ἀθηναίους ἀπ' ἐκεῖ.

Ἡ Σπάρτη πάλι σὰν ἀρχηγὸς τῆς ξηρᾶς (ἡ Ἀθήνα, ὅπως ξέρομε, ἦταν ἀρχηγὸς τῆς θάλασσας) δὲν ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι τὴν ἐξάπλωση καὶ τὸ δυνάμωμα τῆς Ἀθήνας. "Ὅσο πιὸ πολὺ δυνάμωνε ἡ Ἀθήνα, τόσο περισσότερο ζήλευε ἡ Σπάρτη.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σπάρτη ἤθελαν κάποια ἀφορμὴ γιὰ νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο ἐνάντια στὴν Ἀθήνα. Πάλι ὅμως ἡ Σπάρτη ἦταν πιὸ δισταχτικὴ, ἐνῶ ἡ Κόρινθος τὴν ἀφορμὴ μόνον ζητοῦσε. Καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὴ βρῆ.

Οἱ Κορίνθιοι πιάστηκαν σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Κερκυραίους. Οἱ Κερκυραῖοι βρέθηκαν σὲ μεγάλη δυσκολία, γιὰτι οἱ Κορίν-

θιοι ἦταν πιό δυνατοί. Ζήτησαν λοιπόν τή βοήθεια τῆς Ἀθήνας καί μαζί μέ τούς Ἀθηναίους νίκησαν τούς Κορινθίους.

Οἱ Κορίνθιοι κήρυξαν τόν πόλεμο καί ἐνάντια στήν Ἀθήνα. Ζήτησαν ὅμως καί τή βοήθεια τῆς Σπάρτης πού τούς τήν ἔδωσε πρόθυμα.

Ἔτσι ἀρχίζει ὁ πιό μέγας ἐμφύλιος πόλεμος πού ἔγινε στά παλιά χρόνια ἀνάμεσα στίς ἑλληνικές πόλεις πού χωρίστηκαν σέ δυό στρατόπεδα. Ὁ πελοποννησιακός πόλεμος πού κράτησε 27 χρόνια. Ἀπό τή μιὰ μεριά ἦταν ἡ Ἀθήνα μέ τίς συμμαχικές τῆς πόλεις (τά νησιά δηλ. καί τίς πόλεις τίς Μακεδονίας, Θράκης καί Μ. Ἀσίας) κι ἀπό τήν ἄλλη ἡ Σπάρτη μ' ὅλες τίς πελοποννησιακές πόλεις καί τή Θήβα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἰσχυροί στή θάλασσα. Οἱ Σπαρτιάτες ἦταν πιό ἰσχυροί στήν ξηρά.

Πρώτη περίοδος—Θάνατος τοῦ Περικλή

Μόλις ἄρχισε ὁ πόλεμος, ὁ Περικλῆς διάταξε ὅλους τούς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς νά πάρουν ὅσα πράματα μποροῦσαν καί νά μποῦν μέσα στήν Ἀθήνα. Ἐκεῖ θά τούς ἐξασφάλιζαν τά τείχη, ἐνῶ ἔξω δέ θά γλίτωναν, ἐπειδή οἱ Σπαρτιάτες στήν ξηρά εἶχαν πιό ἰσχυρό στρατό.

Ἡ Ἀθήνα γέμισε πρόσφυγες ἀπό τά γύρω χωριά. Ὅλοι οἱ κῆποι, οἱ ἀνοίχτοι χώροι καί οἱ αὐλές τῶν νοῶν γέμισαν.

Στό μεταξύ ἔφτασε στήν Ἀττική ἰσχυρός Σπαρτιατικός στρατός ἀπό 60 χιλιάδες καί στρατοπέδεψε στό Μενίδι (Ἀχαρνές). Ἀπό κεῖ ἔβγαине κι ἔκαιγε τά χωριά καί κατάστρεφε τά κτήματα. Ἦθελε νά ἐξαντλήσῃ τούς Ἀθηναίους ἀπό τήν πείνα.

Τόν ἴδιο καιρό οἱ Ἀθηναῖοι μῆκανε στά πλοῖα καί πήγανε στά παράλια τῆς Πελοποννήσου, ὅπου κάνανε τό ἴδιο. Κατάστρεφαν τά κτήματα καί καίγανε τά χωριά. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ Περικλῆς νόμιζε πῶς θά κούραζε τούς Σπαρτιάτες, ἀφ' οὗ μέσα στήν Ἀθήνα δέν μποροῦσαν νά μποῦν γιά νά τόν νικήσουν γρήγορα.

Ἀλλά τόν ἄλλο χρόνο ἔπεσε στήν Ἀθήνα μιὰ τρομερή κολλητική ἀρρώστεια, ὁ *λοιμός*, πού ξαπλώθηκε γρήγορα, γιατί

είχε μαζευτή πολὺς κόσμος στὴν Ἀθήνα. Τὰ σπίτια ἦταν γεμάτα καὶ καθαριότητα δὲ γινόταν ἐκεῖνη· πού ἔπρεπε. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι πέθαιναν ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο. Πολλοὶ πέθαιναν πλάι στὶς βρύσες πού πήγαιναν νὰ πιοῦν νερό. Οἱ δρόμοι γέμισαν πτώματα.

Καὶ τὸ πιὸ σκληρὸ χτύπημα δέχτηκε ἡ Ἀθήνα μὲ τὸ θάνατο τοῦ Περικλῆ. Κόλλησε κι ἡ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιὰ του καὶ πέθαναν. Ποιὸς τώρα θὰ ἦταν σάν κι ἐκεῖνον ἄξιός καὶ ἱκανὸς νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο;

Ἡ Ἀθήνα ἔπεσε σὲ βαθεῖα λύπη.

Πορουσιάστηκαν τότε νὰ κυβερνήσουν τὴν Ἀθήνα οἱ *δημαγωγοί, Κλέωνας καὶ Νικίας*.

Ὁ Κλέωνας ἦταν ζόρικος, ἀπότομος καὶ ἤθελε πόλεμο.

Ὁ Νικίας ἦταν σοβαρὸς, εὐγενικός καὶ ἤθελε εἰρήνη. Τὴν Ἀθήνα τὴν παρέσυρε ὁ Κλέωνας. Κατάφερε σὲ μιὰ μάχη πού ἔκανε μὲ τοὺς Σπαρτιάτες νὰ πιάσῃ κάπου 420 αἰχμαλώτους καὶ γίνηκε πολὺ περήφανος. Δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τοὺς Σπαρτιάτες.

Τότε οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν στρατὸ στὴ Μακεδονία μ' ἀρχηγὸ τὸ *Βρασίδα* γιὰ νὰ τραβήξῃ μὲ τὸ μέρος τῆς Σπάρτης τὶς συμμαχικὲς πόλεις τῆς Ἀθήνας. Ἐνάντια στοῦ Βρασίδα πῆγε ὁ Κλέωνας. Σὲ μιὰ μάχη πού γίνηκε στὴν πόλη *Ἀμφίπολη* σκοτώνονται καὶ οἱ δύο, κι ὁ Κλέωνας κι ὁ Βρασίδας. Τὴν Κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας τὴν πήρε τότε ὁ Νικίας. Ὁ Νικίας ἤρθε σὲ συνεννόηση μὲ τὴ Σπάρτη καὶ γίνηκε εἰρήνη, πού ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὀνομάστηκε *Νικίειος εἰρήνη*.

Δεύτερη περίοδος—Ἀλκιβιάδης

Ἡ Νικίειος εἰρήνη δὲ βάσταξε πολὺ. Τὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας τὸν παρέσυρε σὲ νέες περιπέτειες ὁ *Ἀλκιβιάδης*. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν ὁ ὠραιότερος ἄντρας τῆς ἐποχῆς. Ἐξυπνός καὶ μορφωμένος, ἀλλὰ καὶ πολὺ φιλόδοξος. Ἀντίθετ' ἀπὸ τὸ Νικία, ὁ Ἀλκιβιάδης παράσυρε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλουν στρατὸ καὶ στόλες γιὰ νὰ καταλάβουν ὀλόκληρη τὴ Σικελία καὶ πρὸ πάντων τὴ πρωτεύουσά της, τὶς *Συρακοῦσες*, πού ἦταν πόλη πλού-

σια και πιό μεγάλη από την Ἀθήνα και σύμμαχος τῶν Κορινθίων. Ὁ στρατός ἐτοιμάστηκε. Μὲ ἀρχηγούς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸ Νικία και τὸ Δάμαχο ξεκίνησε γιὰ τὴ Σικελία. Δὲν πρόφτασαν ὅμως καλά-καλά νὰ φτάσουν στὴ Σικελία και ἦρθε εἰδοποίηση στὸν Ἀλκιβιάδην νὰ γυρίσῃ ἀμέσως πίσω στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ δικαστῆ, ἐπειδὴ τὸν θεωροῦσαν ἔνοχο γιὰ τὸ σπάσιμο τῶν Ἑομῶν πού ἔγινε τὴ νύχτα τῆς ἀναχώρησής τους.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔκαμε πῶς ὑπάκουσε στὴ διαταγή. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα πῆγε στὴ Σπάρτη. Ἐκεῖ συμβούλεψε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ στείλουν στόλο και στρατὸ στὴ Σικελία γιὰ βοήθεια τῶν Συρακουσίων. Ἔτσι ξανάρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων και Σπαρτιατῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι νικῆθηκαν στὴ Σικελία. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχαν πάθει πιό τρομερὴ καταστροφή. Πλοῖο δὲν ἔμεινε κανένα, οἱ ἀρχηγοὶ σκοτώθηκαν και μόνο πολὺ λίγοι στρατιῶτες γύρισαν στὴν πατρίδα τους.

Ἡ ἀπελπισία πού κατάλαβε τὴν Ἀθήνα ἦταν ἀπεριγραπτή. Ἐμεινε χωρὶς πλοῖα, χωρὶς στρατὸ και χωρὶς χρήματα. Τὰ συμμαχικὰ νησιά και οἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἄρχισαν σιγά-σιγὰ ν' ἀποστατοῦν.

Στὸ μεταξὺ οἱ Σπαρτιάτες ἦρθαν πάλι στὴν Ἀττικὴ. Ἀπὸ τὸ Τατόϊ (Δεκέλεια) ἐσχύνονταν στὰ γύρω χωριά και στὸ Δαύρειο και κατάστρεφαν τὰ πάντα.

Κι ἀκόμη χειρότερα, οἱ Σπαρτιάτες συμμάχησαν μὲ τοὺς Πέρσες και δυνάμωσαν πολὺ,

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀφ' οὗ ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σπάρτη πῆγε στὴν Περσία. Ἀπ' ἐκεῖ κατάφερε νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν Ἀθήνα, ὅπου κατόρθωσε νὰ κάμῃ μερικὲς ἐπιτυχίες κι ἐνίκησε σὲ πολλὰ μέρη τοὺς Σπαρτιάτες.

Ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς Ἀθήνας ἦταν πολὺ σκληρό.

Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων μὲ τὸ ναύαρχο Κόνωνα βρισκόταν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κοντὰ στὸν Ἑλλήσποντο. Ἐκεῖ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Αἰγὸς ποταμοῦ συναντήθηκε μὲ τὸ στόλο τῶν Σπαρτιατῶν πού τὸν διοικοῦσε ὁ πανοῦργος ναύαρχος Λύσανδρος. Στὴ ναυμαχία αὐτὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν τὴν τελειωτικὴ καταστροφή. Τὰ πλοῖα τους ὅλα σχεδὸν αἰχμαλωτίστηκαν. Σώθηκε τὸ πλοῖο μόνο Πάραλος πού ἔφερε τὴν εἶδηση

της συμφορᾶς στήν Ἀθήνα καί λίγα μικρά πού τὰ πήρε ὁ Κόρωνας καί τὰ ὀδήγησε στήν Κύπρο.

Ἔπειτα ἀπό λίγο ὁ Λύσανδρος μέ τὸ στόλο του ἔφτασε στὸν Πειραιᾶ. Ἐπολιορκήσεν ἀπὸ στεριὰ καί θάλασσα τὴν Ἀθήνα καί τὴν ἀνάγκασε νὰ παραδοθῆ.

Ἔτσι τελείωσε ὁ τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων πού διάρκεσε 27 χρόνια.

Τριάντα τύραννοι—Θρασύβουλος

Ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴ δύναμη καί τὴ δόξα της. Ὑποχρεώθηκε νὰ γκρεμίσει τὰ μικρά τεῖχη, νὰ παραδώσῃ τὰ πλοῖα, νὰ διαλύσῃ τὴ συμμαχία καί νὰ ἔχῃ τοὺς ἴδιους φίλους μέ τὴ Σπάρτη.

Τὴν διοίκησὴ της τὴν ἀνάλαβαν τριάντα ἄντρες πού διορίστηκαν ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Αὐτοὶ ἔκαμαν πολλὰ ἐγκλήματα. Γιὰ τὸ παραμικρὸ καταδίκασαν σὲ θάνατο. Τότε καταδικάστηκε σὲ θάνατο ὁ μεγάλος σοφὸς *Σωκράτης*. Καμιὰ ἐλευθερία δὲν εἶχε ὁ λαός. Γι' αὐτὸ καί τοὺς ὀνόμασε *Τύραννους*.

Εὐτυχῶς πού ἡ κατάστασι δὲν κράτησε πολὺ. Εἶχαν φύγει στὴ Θήβα πολλοὶ δημοκρατικοὶ νέοι τῆς Ἀθήνας. Αὐτοὶ μέ ἀρχηγὸ τὸ *Θρασύβουλο*, μάζεψαν κι ἄλλους συντρόφους κι ἕνα βράδυ ἔκαμαν ξαφνικὴ ἐπίθεσι ἐνάντια στὴν Ἀθήνα. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ λαοῦ κατάλαβαν τὴν πόλη καί σκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν τυράννων. Οἱ ἄλλοι τύραννοι κατόρθωσαν κι ἔφυγαν. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἐλευθερώθηκε,

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης (404-370 π.Χ.)

Ἔπειτα ἀπὸ τὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο καί τὴ διάλυσι τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἀνάλαβε τὰ πρωτεῖα στὴν Ἑλλάδα ἡ Σπάρτη. Ὅλες τίς σύμμαχες πόλεις τῆς Ἀθήνας τίς πήρε μέ τὸ μέρος της. Παντοῦ ἔστειλε δικούς της διοικητές, *τοὺς ἄρμοστές*. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάτες δὲν διοικοῦσαν δημοκρατικά, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ Σπαρτιάτες ἄρμοστές διοικοῦσαν τυραννικά. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο κάθε συμμαχικὴ πόλη μὲλις ἔβρισκε εὐκαιρία ἀποστατοῦσε ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ἔτσι, ἐνῶ ἡ Ἀθηναϊκὴ συμμα-

χία κράτι σε 80 χρόνια, ή *Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης* δὲν ἔφτασε οὔτε τὰ τριάντα. Διαλύθηκε στὰ 27 χρόνια.

Ἀνάβαση καὶ κάθοδος τῶν μυρίων (401 π.Χ.)

Τὸν ἴδιο χρόνο ποὺ τελείωσε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, πέθανε ὁ βασιλιάς τῆς Περσίας *Δαρεῖος* ὁ Β'. Στὸν Περσικὸ θρόνο ἀνέβηκε ὁ μεγαλύτερος γιὸς τοῦ Ἀρταξέρξης.

Ὁ μικρότερος γιὸς τοῦ Δαρείου, ὁ *Κῦρος*, ἦταν διορισμένος διοικητῆς (σατράπης) στὶς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὁ Κῦρος θέλησε νὰ πάρῃ τὴ βασιλεία ἀπὸ τὸν Ἀρταξέρξη. Μάζεψε λοιπὸν 100 χιλιάδες περσικὸ στρατὸ καὶ 13 χιλιάδες μισθωτοὺς Ἕλληνας, ποὺ ὀνομάστηκαν *μύριοι* κι ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Σὲ μιὰ μάχη ποὺ γίνηκε στὰ *Κούναξα* σκοτώθηκε ὁ Κῦρος κι ὅλος ὁ περσικὸς στρατὸς ποὺ εἶχε μὲ τὸ μέρος του παραδόθηκε στὸν Ἀρταξέρξη.

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀρταξέρξη, ὁ *Τισσαφέρνης* ζήτησε νὰ παραδοθοῦν καὶ οἱ Ἕλληνας. Μὰ οἱ Ἕλληνας νίκησαν στὴ μάχη. Καὶ οἱ νικητὲς δὲν παραδίνονται ποτέ.

Ὁ Τισσαφέρνης κάλεσε τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων σὲ συμβούλιο κι ἐκεῖ τοὺς δολοφόνησε. Νόμιζε πὼς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θ' ἀνάγκαζε τὸ στρατὸ νὰ παραδοθῇ.

Οἱ Ἕλληνας ὅμως στρατιῶτες καὶ χωρὶς στρατηγοὺς δὲν παραδίνονται. Ἀνάμεσά τους βρισκόταν ὁ *Ξενοφώντας* ἀπὸ τὴν Ἀθήνα· ἄντρας ἔξυπνος, μορφωμένος καὶ μαθητῆς τοῦ Σωκράτη. Ὁ Ξενοφώντας ἔγινε ἀρχηγὸς καὶ κατάρθωσε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς «μύριους» στὴν Ἑλλάδα, ὕστερ' ἀπὸ βάσανα, κρύα, πείνες, πολέμους κι ἓνα σωρὸ περιπέτειες μέσα ἀπ' ἄγνωστους τόπους.

Πολλοὶ χάθηκαν στὸ δρόμο, οἱ περισσότεροι ὅμως γύρισαν, γιατί εἶχανε ἄσβεστη τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν πατρίδα.

Τόση μάλιστα ἦταν ἡ χαρὰ τους σὰν ἔφτασαν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κι εἶδαν τὴ θάλασσα ποὺ ὅλοι ἔβγαλαν

μιά κραυγή «θάλαττα ! θάλαττα !» και χωρίς να αισθάνωνται κούραση, ὄρμησαν πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ὁ Ξενοφώντας ἀργότερα ἔγραψε τὴν ἱστορία αὐτὴ ποὺ τὴ μαθαίνουμε μεῖς σήμερα σὲ ἓνα βιβλίο ποὺ λέγεται **Κύρου Ἀνάβαση**.

Ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία

Οἱ Πέρσες στὸ μεταξὺ πήρανε θάρρος. Εἶδανε ὅτι οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις διαιρέθηκαν μὲ τον πελοποννησιακὸ πόλεμο καὶ ἡ στρατιωτικὴ τους δύναμη ξέπεσε. Ἄρχισαν τότε νὰ ὑποτάζουν μία-μῖα Ἑλληνικὴ πόλη στὴ Μ. Ἀσία καὶ νὰ τὶς παίρνουν μὲ τὸ μέρος τους.

Οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ζήτησαν τότε τὴ βοήθεια τῆς Σπάρτης, γιατί μόνες τους δὲ θὰ τάβγαζαν πέρα.

Οἱ Σπαρτιάτες στείλανε βοήθεια μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλιά τους τὸν **Ἀγησίλαο**. Ὁ Ἀγησίλαος ἦταν κοντόσωμος καὶ κουτσός, ἀλλὰ ἦταν ἀνδρεῖος καὶ ἰκανὸς καὶ ἔξυπνος στρατηγός. Κατόρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Πέρσες σὲ πολλὲς μάχες καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀρκετὲς ἑλληνικὲς πολιτείες. Δυστυχῶς ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ σύντομα στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Πέρσες κατάφεραν στὸ μεταξὺ νὰ διαιρέσουν πιὸ χειρότερα τώρα τὴν Ἑλλάδα, Συμμάχησαν μὲ τὴν Ἀθήνα, τὴ Θήβα, τὴν Κόρινθο κι ἄλλες πόλεις ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν.

Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸν κίνδυνο ἡ Σπάρτη κάλεσε πίσω τὸν Ἀγησίλαο. Ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφοντας κοντὰ στὴν **Κορώνεια τῆς Βοιωτίας** συνάντησε τὸ στρατὸ τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ τὸν νίκησε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως μὲ τὴν περσικὴ βοήθεια ἐτοίμαζαν στόλο γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Σπάρτης.

Τότε ἡ Σπάρτη ἔστειλε στὴν Περσία τὸν **Ἀνταλκίδα** κι ἔκαμε τὴν πιὸ ἐξευτελιστικὴ εἰρήνη γιὰ τοὺς Ἕλληνες, τὴν **Ἀνταλκίδειο Εἰρήνη**. Ὅλες οἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης θὰ ὑποδουλώνονταν στοὺς Πέρσες. Ὅλες δὲ οἱ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ κάμουν συμμαχία. Ἔμεναν ἔτσι μιά-μιά χωριστὴ κι ἀδύνατη. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα ἦταν πάντοτε στὴ διάθεση τῆς Περσίας.

Ἡ Σπάρτη καὶ Θήβα—Πελοπίδας

Ἡ Σπάρτη ὕστερ' ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν ποῦ ἔπαθε μὲ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ ξαναποκτήσῃ τὴ δύναμιν γιὰ τὴν ἡγεμονίαν στὴν Ἑλλάδα. Μάζεψε λοιπὸν στρατὸ καὶ τὸν ἔστειλε στὴ Μακεδονία μὲ σκοπὸ νὰ τὴν κατακτήσῃ. Ὅμως ὁ στρατὸς τῆς περνώντας ἀπὸ τὴ Θήβα, ἐπωφελήθηκε ἀπὸ μιὰ διαφορὰ ποῦ εἶχαν μεταξύ τους οἱ Θηβαῖοι, μπῆκε μέσα καὶ κατάλαβε τὸ φρούριό της, τὴν *Καδμεία*. Διόρισε ὕστερα δικούς του διοικητὰς ποῦ, ὅπως πάντα, σκότωναν καὶ τυραννοῦσαν τὸν κόσμον. Ἔτσι ὑποδούλωσαν τὴ Θήβα.

Πολλοὶ Θηβαῖοι τότε φύγανε στὴν Ἀθήνα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φυγάδες ἦταν κι ὁ *Πελοπίδας*. Ὁ Πελοπίδας ἄξιός καὶ μορφωμένος νέος, συννενοήθηκε μὲ πολλοὺς φίλους του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδας του. Μιὰ ὀρισμένη χειμῶνι ἀτικὴ βραδιὰ οἱ φίλοι συνωμότες ντυμένοι σάν κυνηγοὶ μπῆκαν στὴ Θήβα καὶ κατάλυσαν στὸ σπῆτι ἐνὸς φίλου τους ποῦ ἦταν μαζί τους συννενοημένος.

Τὴ νύχτα ἐνῶ οἱ τύραννοι διασκέδαζαν σὲ φιλικὸ τους σπῆτι ἔρχεται ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ σύντροφοὶ του ντυμένοι γυναικεῖα ροῦχα σάν χορεύτριες μὲ κρυμμένα τὰ ὄπλα κάτω ἀπὸ τὰ φορέματα. Ἐπιτίθενται στοὺς ἀνύποπτους τυράννους καὶ τοὺς φονεύουν. Ἐπειτα ἄνοιξαν τὶς φυλακὰς κι ἀπόλυσαν τοὺς φυλακισμένους φίλους. Μαζί μ' αὐτοὺς καὶ μ' ὄλο τὸ λαὸ δώξανε τοὺς Σπαρτιάτες καὶ λευτέρωσαν τὴν πατρίδα τους.

Μάχη στὰ Λεῦκτρα Ἡγεμονία τῆς Θήβας 371 π. Χ.

Ὁ Πελοπίδας βάλθηκε νὰ κάμῃ ἰσχυρὴ τὴν πατρίδα του. Σ' αὐτὸ τὸν βοήθησε πολὺ ὁ φίλος του ὁ *Ἐπαμεινώνδας*. Πλούσιος ὁ ἕνας, πτωχὸς ὁ ἄλλος. Μὰ τοὺς ἔνωσε ὁ καλὸς τους χαρακτήρας καὶ ἡ μεγάλη ἀγάπη στὴν πατρίδα τους. Καὶ οἱ δυὸ εἶχαν ἕνα πόθο. Νὰ τὴν κάμουν μεγάλη, δυνατὴ κι εὐτυχισμένη.

Οἱ δυὸ φίλοι ἄρχισαν σύντομη καὶ τέλεια στρατιωτικὴ ἐτοι-

μασία. Ἐστράτευσαν ὄλους τοὺς Θηβαίους, τοὺς ὄπλισαν μὲν νέα ὄπλα καὶ τοὺς γύμναζαν. Ὀργάνωσαν κὶ ἓνα ξεχωριστὸ λόχο ἀπὸ 300 διαλεχτὰ παληκάρια, ὄλα φίλους μεταξὺ τοὺς ποὺ ὄρκίστηκαν νὰ μὴ ὄποχωροῦν στὴ μάχη ποτέ. Νὰ μὴ ἔγκαταλείπη ὄ ἓνας τὸν ἄλλο. Ὀλοι θὰ πεθαίνουν μαζί. Αὐτὸς ἦταν ὄ *ἱερὸς λόχος*.

Οἱ Σπαρτιάτες, στὸ μεταξὺ, θυμωμένοι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θήβας, ἔστειλαν στρατὸ γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους. Μὰ τώρα οἱ Θηβαῖοι ἦταν ἔτοιμοι. Εἶχαν μάλιστα κὶ ἓνα καινούριο σχέδιο γιὰ μάχη ποὺ τὸ εἶχε σκεφτῆ ὄ Ἐπαμεινώνδας, τὸ σχέδιο τῆς *λοξῆς φάλαγγας*.

(Λοξὴ φάλαγγα ἦταν ἡ παράταξη ποὺ στὸ ἓνα ἄκρο, τὸ ἀριστερὸ εἶχε βάθος 50 ἀνδρῶν καὶ στὸ ἄλλο, τὸ δεξιό, μικρότερο, σύγκαιρα ὄμως τὸ δεξιὸ ἔχει λοξὴ κατεύθυνση πρὸς τὰ πίσω κλπ. κλπ.).

Σπαρτιάτες καὶ Θηβαῖοι συναντήθηκαν κοντὰ στὴ Θήβα, στὰ *Δεῦκτρα*. Ἐκεῖ ὄστερ' ἀπὸ φοβερὴ μάχη νίκησαν οἱ Θηβαῖοι ποὺ ἦταν οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Ὀ ἱερὸς λόχος καὶ ἡ λοξὴ φάλαγγα εἶχανε μεγάλη ἐπιτυχία. Σκοτώθηκαν πολλοὶ Σπαρτιάτες κὶ ὄ βασιλιάς τοὺς ὄ *Κλεόμβροτος*.

Ἤ Θήβα νίκησε τὴ Σπάρτη! Τρανὸ κατόρθωμα ποὺ ἔκαμε σ' ὄλους βαθειὰ ἐντύπωση. Οἱ Ἐλληνικὲς πόλεις ἄφηναν τὴ συμμαχία τῆς Σπάρτης καὶ γίνονταν φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Θηβαίων. Ἤ Θήβα ἔτσι γίνηκε ἰσχυρὴ. Εἶχε στὰ χέρια τῆς τώρα τὴν τύχη ὄλης σχεδὸν τῆς Ἐλλάδας.

Μάχη στὴ Μαντίνεια 362 π. Χ.

Ὀ Ἐπαμεινώνδας μαζί μὲ τὸν Πελοπίδα ἔφτιασαν στρατὸ ἰσχυρὸ καὶ στόλο καλὸ. Γιὰ νὰ χτυπήσουν πιὸ γερὰ τὴ Σπάρτη βοήθησαν τοὺς Ἀρκάδες καὶ χτίσανε στὰ σύνορα τῆς Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας μιὰ μεγάλη πόλη, τὴ *Μεγαλόπολη*. Αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἐπιτεθοῦν οἱ Σπαρτιάτες ἐνάντια στοὺς Ἀρκάδες. Σὲ βοήθεια τῶν Ἀρκάδων ἔρχεται ἀμέσως ὄ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὸ γερὸ στρατὸ τῶν Θηβαίων.

Ὀταν ἔφτασε στὴν Πελοπόννησο, βοήθησε πρῶτα τοὺς

Μεσσηνίους νά ἐλευθερωθοῦν καί ὕστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ βρῖσκειται ἀπέναντι στοὺς Σπαρτιάτες, στή *Μαντίνεια*.

Ἐκεῖ ἔγινε καταστροφικὴ μάχη, Καί οἱ δυὸ μεριές πολέμησαν μ' ἀνδρεία καί πείσμα. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως μὲ τὴ λοξὴ φάλαγγα πάλι νίκησαν. Στὴ μάχη αὐτὴ ὁ Ἐπαμεινώνδας τραυματίστηκε βαρειά. Μιὰ μύτη κονταριοῦ ἔσπασε μέσα στοὺ στήθος του. Πέθανε ὅμως εὐχαριστημένος, γιατί νίκησε.

«Πεθαίνω εὐχαριστημένος» εἶπε, μόλις πλημοφορήθηκε τὴ νίκη.

Κι ὅταν ἕνας φίλος του, τοῦ θύμησε πὼς πεθαίνει χωρὶς νά ἀφήσῃ παιδιὰ, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπάντησε. «Ἀφήνω δυὸ κορίτσια. Τὴ νίκη στὰ Λεῶκτρα καί τὴ νίκη στή *Μαντίνεια*».

Αὐτὰ ἦταν καί τὰ τελευταῖα λόγια του.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Ἐπαμεινώνδα διάλυσε καί ἡγεμονία τῆς Θήβας. Ὁ Πελοπίδας εἶχε σκοτωθῆ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη στή *Μαντίνεια*, σὲ μιὰ μάχη στή Θεσσαλία. Καμιὰ πιά Ἑλληνικὴ πολιτεία δέν εἶχε τὴ δύναμη νά κρατήσῃ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Φίλιππος

Ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ ὁμορφη Ἑλληνική χώρα ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ φτάνει ὡς τὸ βουνὸ τὸν Αἴμο καὶ τὸν ποταμὸ Ἐβρο.

Ποτίζεται ἀπὸ μεγάλα ποτάμια κι ἔχει τόπο εὐφορο. Ἐκεῖ στὰ παλιὰ χρόνια κατοικοῦσαν οἱ Μακεδόνες ποῦ ἦταν ἀπόγονοι τῶν Δωριέων. Στὴ Μακεδονία, ὅπως εἶδαμε, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς Ἰότιας Ἑλλάδας εἶχανε κάνει ἀποικίες.

Οἱ Μακεδόνες μιλοῦσαν τὴν Ἑλληνική γλῶσσα ποῦ μιλοῦσαν καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀλλὰ μὲ λίγη διαφορά. Ὅλοι ὁμως τὴν καταλάβαιναν.

Βασιλιάς στὴ Μακεδονία ἔγινε στὰ 360 χρόνια π.χ. ὁ **Φίλιππος**. Ὁ Φίλιππος, ὅταν ἀκόμη ἦταν 16 χρονῶ, πάρθηκε σὰν Ὀμηρος στὴ Θήβα ἀπὸ τὸν Πελοπίδα. Ἐκεῖ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσῃ τὰ γυμνάσια καὶ τὴ λοξὴ φάλαγγα τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Ὅταν γύρισε στὴν πατρίδα του κι ἔγινε βασιλιάς, ἐφάρμοσε τὰ ἴδια σχέδια κι ἔκαμε στρατὸ γερό καὶ γυμνασμένο. Παρόμοια μὲ τὴ λοξὴ φάλαγγα, ὁ Φίλιππος ἔκαμε τὴ **Μακεδονικὴ Φάλαγγα**.

Ὁ Φίλιππος εἶχε σκοπὸ νὰ κάμῃ τὸ κράτος του ἔνδοξο καὶ ἰσχυρό. Ἦθελε ἀκόμη νὰ ἐνώσῃ ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις κάτω ἀπὸ μιὰ ἡγεμονία, τὴ **Μακεδονικὴ Ἡγεμονία**. Μ' ὅλες μαζί, ὅστερα νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Πέρσες.

Μὲ τὸ στρατὸ λοιπόν, ποῦ ἔφτιασε ἐπιτέθηκε ἐνάντια ὀτουσ γειτονικὸς ἐχθροὺς τοῦ Κράτους καὶ τοὺς νίκησε. Χτύπησε ἀκόμη τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μακεδονίας καὶ τὶς πῆρε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Σπαρτιατές. Ἔτσι ὀλόκληρη ἡ Μακεδονία ἔγινε ἓνα κράτος, ἐνωμένο καὶ γερό.

Ὁ Φίλιππος εἶχε ὑπ' ὄψη του πῶς οἱ Ἑλληνικὲς πολιτείες δὲν ἤθελαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὡς ἀρχηγὸ ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Βρῆκε ὅμως τρόπο νὰ ἀνακατευθῆ στὶς ὑποθέσεις τῆς ὑπόλοιπης Ἑλλάδας ὕστερα ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὶς Ἑλληνικὲς πολιτείες, ἔχοντας καὶ μὴ, νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ἀρχηγὸ γιὰ μιὰ Πα-
ελληνικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κι ὁ τρόπος αὐ-
ὸς βρέθηκε σύντομα.

Μάχη στὴ Χαιρώνεια

Οἱ κάτοικοι ποῦ ἦταν γύρω ἀπὸ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν κάλωσαν μεταξὺ τους γιὰ μερικὰ κτήματα τοῦ μαντείου. Δὲ ἔπōρεσαν νὰ λύσουν τὴ διαφορά μόνοι τους καὶ τὸ Ἀμφικτυονικὸ συνέδριο ἀνάθεσε στὸ Φίλιππο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξη. Ὁ Φίλιππος βρῆκε τὴν εὐκαιρία ποῦ ζητοῦσε γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σκοπὸ του. Παίρνει λοιπὸν κάπου 40 χιλιάδες στρατὸ καὶ κατεβαίνει στὴ Φωκίδα. Περνάει τὴν Ἀμφισα (Σάλωνα) καὶ φτάνει στὴ **Χαιρώνεια** τῆς Βοιωτίας.

Στὸ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐκινούνταν ἐναντίον του. Ἄλλοι φοβοῦνταν τὴ Μακεδονικὴ δύναμη, ἄλλοι εἶχαν κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους κι ἄλλοι δὲ βλέπανε μὲ κακὸ μάτι τὴν κίνηση τοῦ Φιλίππου καὶ ἐνδόμυχα ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἔνωση τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τὴ διοίκησή τους ἀπὸ ἓνα ἀρχηγό.

Στὴν Ἀθήνα χρειάστηκε ν' ἀγωνιστῆ μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς τέχνης τοῦ ὁ μεγάλος ρήτορας **Δημοσθένης** γιὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ πολεμήσουν ἐνάντια στὸ Φίλιππο. Ὁ Δημοσθένης παραξήγησε τοὺς σκοποὺς τῶν Μακεδόνων. Νόμιζε πῶς ὁ Φίλιππος ἤθελε νὰ ὑποδουλώσῃ ὀλόκληρὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ πονοῦσε ἡ ψυχὴ του μὲ τὴ σκέψη πῶς ἡ πατρίδα του θὰ σκλαβωνόνταν στὴ Μακεδονία.

Ὑστερ' ἀπὸ πολλὰς προσπάθειες τοῦ Δημοσθένη οἱ Ἀθηναῖοι κινήθηκαν ἐνάντια στὸ Φίλιππο. Ἐτοίμασαν στρατὸ καὶ μαζί μὲ τοὺς Θηβαίους φτάνουν στὴ Χαιρώνεια. Κι ἀπὸ τίς δυὸ μεριές πολεμοῦν μὲ πείσμα. Ὁ Δημοσθένης βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμῆ.

Δούκα, Ἀρχαία Ἑλλάδα Δ' Δημ.

Στὸ τέλος ὅμως οἱ Μακεδόνες νίκησαν. Ἀπὸ τὸν ἱερὸν λόχον τῆς Θήβας δὲν ἔμεινε κανένας. Σκοτώθηκαν ὅλοι. Στὴ μάχη αὐτὴ διακρίθηκε γιὰ τὴν ἀνδρεία του ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

Ὁ Φίλιππος τιμώρησε σκληρὰ τὴ Θήβα. Πέρασε στὴν Ἀθήναι χωρὶς νὰ τὴν πειράξῃ κι ἔφτασε στὴν Κόρινθο. Ἐκεῖ συγκέντρωσε τοὺς ἀρχηγοὺς ὄλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς εἶπε τοὺς σκοποὺς του. «Νὰ ἐνώσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Πέρσες».

Ὅλοι τὸν ἀναγνώρισαν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἑλλάδας. Ὅσοι ἀπ' αὐτὸ γύρισε στὴ Μακεδονία νὰ κάμῃ τίς ἐτοιμασίες ποὺ χρειαζόνταν γιὰ τὴν ἐκστρατεία, ἀλλὰ δολοφονήθη ἀπὸ ἕνα σωματοφύλακά του.

ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

1) Παιδική ζωή του Μ. Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν γερὸ κι ὄμορφο παληκάρι. Καὶ σὰ βασιλόπουλο πού ἦταν πῆρε ἀπὸ μικρὸς βασιλικὴ ἀνατροφή. Δάσκαλός του ἦταν ὁ πιὸ μεγάλος σοφὸς τῆς ἀρχαιότη-

Μακεδόνες ὀπλίται

τας, ὁ Ἀριστοτέλης. Ἐμαθε τὸν Ἀλέξανδρο ν' ἀγαπᾶ τὸ ὄρατο καὶ νὰ ἐνθουσιάζεται γιὰ τὰ μεγάλα κατορθώματα. Τὸν ἔμαθε καὶ καλὰ γράμματα. Ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία πιὸ πολὺ ἄρεσε στὸν Ἀλέξανδρο ἡ Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου. Τὴν εἶχε πάντα κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του, γιατί θαύμαζε τὸν Ἀχιλλέα.

Καὶ στὰ γυμνάσια ἔδειχνε μεγάλη προκοπή. Πρῶτος σ' ὅλα.

Παληκάρι άτρόμητο. "Αν καμιά φορά οί δάσκαλοι βάζανε τά παιδιά νά κάμουν μεταξύ τους ψευτοπόλεμο, ό 'Αλέξανδρος τά νικούσε όλα.

Τήν τόλμη του στόν κίνδυνο και τήν τέχνη του στά γυμνάσια τήν έδειξε ό 'Αλέξανδρος, όταν καβάλησε τό **βουνέφαλο**, ένα όμορφο, άλλ' άγριο άλογο πού είχε βοϊδίσιο κεφάλι και πού κανείς δέν μπορούσε νά τό πλησιάση. 'Ο 'Αλέξανδρος χωρίς δυσκολία τό καβάλησε κι ύστερ' από κάμποση ώρα τό ήμέρεψε.

"Όλος ό κόσμος τόν θαύμασε και πιό πολύ ό πατέρας του ό Φίλιππος. «Παιδί μου, τοῦ είπε, ή Μακεδονία δέ σε χωράει, ζήτησε πιό μεγάλο βασίλειο».

Και στή συμπεριφορά και στήν ευγένεια ξεχώριζε από τούς άλλους. Τούς δασκάλους του τούς σεβόταν πάρα πολύ. 'Ιδιαίτερα τόν 'Αριστοτέλη. «Στόν πατέρα μου, χρωστώ τή ζωή μου, έλεγε, αλλά τήν καλή ζωή μου τή χρωστώ στοῦ δάσκαλό μου».

Γιά τή φρονιμάδα του πάλι, λένε, πώς όταν ήταν μικρός έπισκέφτηκαν τόν πατέρα του πρέσβεις τοῦ βασιλιᾶ τής Περσίας. 'Ο πατέρας του έλειπε και υποδέχτηκε τούς πρέσβεις ό 'Αλέξανδρος. Συζήτησαν μαζί και μιλούσε τόσο φρόνιμα και μυαλωμένα πού οί πρέσβεις τάχασαν. 'Αποροῦσαν πώς ένα παιδί λέει κουβέντες πού μόνο ένας μεγάλος και πολύ έξυπνος ήταν σέ θέση νά εἰπῆ.

2) 'Ο Μ. 'Αλέξανδρος γίνεται βασιλιάς

"Υστερ' από τή δολοφονία τοῦ Φιλίππου, βασιλιάς στοῦ Μακεδονικό κράτος έγινε ό 'Αλέξανδρος σέ πολύ νεαρή ηλικία. Τρομερές ήσαν οί δυσκολίες πού συνάντησε στήν αρχή τής βασιλείας του. "Άλλοι θέλανε νά τόν διώξουν για νά γίνουν αὔτοι βασιλιάδες. 'Εχθρικοί λαοί γύρω ήθελαν νά καταλάβουν τή Μακεδονία. Πολλές πόλεις πού είχαν άνακηρύξει πρωτύτερα τό Φίλιππο άρχιστράτηγο, σκέφτονταν τώρα ν' άποστατήσουν.

Σέ κανέναν όμως δέν έδωσε καιρό ό 'Αλέξανδρος νά πετύχη τούς σκοπούς του.

'Ενέργησε με πολλή γρηγοράδα και τόλμη. 'Αποκατάστησε

τὴν τάξην ἐπὶ τὸ παλάτιον καὶ χτύπησε τοὺς γύρω ἐχθροὺς τοῦ κράτους. Ὑστερὰ μὲ πολλὸ στρατὸ ἔκαμε μιὰ περιοδείαν εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Κόρινθον. Ἦθελε νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ πατέρα αὐτοῦ,

«Νὰ ἐνώσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς ἓνα πανελλήνιον κράτος καὶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν ποῦ θάχῃ νὰ χτυπήσῃ τὴν Περσίαν. Νὰ κάμῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπέραντη καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην».

Μ' ἓνα πῆδημα βρέθηκε καβαλάρης

Μεγάλος σκοπὸς ποῦ ἤθελε καὶ μεγάλο ἀρχηγὸ γιὰ νὰ τὸν πραγματοποιήσῃ. Καὶ τέτοιος ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος.

Εἰς τὴν Κόρινθον ποῦ ἦρθε κάλεσε σὲ συνέδριον ἀντιπροσώπων ἀπὸ ὅλες τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Τοὺς ἀνάπτυξε τὸ σχέδιόν του καὶ ζήτησε νὰ συμφωνήσῃσιν ὅλοι καὶ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν ἀρχιστράτηγον. Ὅλοι δέχτηκαν ἐντὸς ἀπὸ τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρ-

τιάτες. δὲ δέχτηκαν ἀπὸ ἐγωϊσμό. «Οἱ Σπαρτιάτες, εἶπαν, δὲν ἀκολουθοῦν τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι ἀρχηγοί».

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔχοντας στὸ πλευρό του τὴν ὄλη τὴν Ἑλλάδα, γύρισε στὴ Μακεδονία νὰ ἐτοιμασθῆ γιὰ τὴ μεγάλη ἐκστρατεία.

Στὸ μεταξύ ὅμως διαδόθηκε, πὼς κάπου σκοτώθηκε. Ἡ Θήβα καὶ ἡ Ἀθήνα ἐπαναστάτησαν ἐνάντια στὶς Μακεδονικὲς φρουρές.

Μὲ ἀφάνταστη τυχύτητα ἔφτασε ὁ Ἀλέξανδρος. Τὴ Θήβα τὴν τιμώρησε πολὺ σκληρὰ. Τὴν ἔκαψε ὀλόκληρη. Ἔκαμε ἐξαίρεση μονάχα στοὺς ναοὺς καὶ στὸ σπίτι τοῦ ποιητῆ **Πινδάρου** ἀπὸ σεβασμὸ στὴ θρησκεία καὶ στὰ γράμματα.

Τὴν Ἀθήνα δὲν τὴν πείραξε πάλιν ἀπὸ σεβασμὸ γιὰ τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα.

3) Ἐκστρατεία στὴν Ἀσία

α) Μάχη στὸ Γρανικὸ

Ὁ Ἀλέξανδρος 22 χρονῶν ἦταν ὅταν, ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἀσία. Εἶχε μαζί του 30 χιλιάδες πεζικὸ στρατὸ καὶ 5 χιλιάδες ἵππικόν. Ὁ στρατὸς ἦταν ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα ἐχτὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ὅλος διαλεχτὸς κι ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃ ἢ νὰ πεθάνῃ.

Πέρασαν τὸν Ἑλλησποντὸ καὶ φτάσανε στὴν Τροία. Ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος πρόσφερε θυσιῆς στοὺς θεοὺς κι ἔκαμε τιμὲς στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα.

Ἦστερα βάδισε ἐνάντια στὸν περσικὸ στρατὸ ἀπὸ 40 χιλιάδες πού εἶχε στρατοπεδέψει στὸ μεταξύ ἀπέναντι στὸ ποτάμι **Γρανικόν**. Περνοῦν μέσ' ἀπὸ τὸ ποτάμι καὶ μπροστὰ ἀπ' ὅλους ἄφοβος ὁ Ἀλέξανδρος.

Γίνεται μάχη σκληρὴ καὶ φονικὴ. Λίγο ἔλειψε νὰ σκοτωθῇ ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν δὲν πρόφταινε ἕνας στρατηγὸς του νὰ χτυπήσῃ τὸν Πέρση πού ὤρμησε ἐπάνω του.

Οἱ Ἕλληνες νίκησαν. Οἱ Πέρσες τράπηκαν σὲ φυγὴ, ἀφοῦ ἄφησαν δυὸ χιλιάδες σκοτωμένους κι ἀμέτρητα λάφυρα.

Ἀπὸ τὰ λάφυρα αὐτὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε στὴν Ἀθήνα 00 πανοπλίες μὲ τοῦτα τὰ λόγια: «*Τὰ στέλνουν ὁ Ἀλέξανδρος γιὸς τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐχτὸς ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Τὰ πῆραν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀσία.*

β) Ὁ Γόρδιος δεσμὸς

Χωρὶς νὰ δώση καιρὸ στοὺς Πέρσες γιὰ νὰ συγκροτηθοῦν πάλι, προχωρεῖ ὁ Ἀλέξανδρος σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Ἄλλες τὸν ὑποδέχονται μὲ χαρὰ καὶ ἄλλες ποὺ δὲν τὸν θέλουν τὶς ἀναγκάζει μὲ τὴ βία. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο ὁλόκληρη ἡ Μ. Ἀσία ὑποτάχτηκε στοὺς Ἕλληνες.

Λένε πῶς σὲ μιὰ πόλη *Γόρδιο* ποὺ πέρασε ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν μιὰ παλιά ἄμαξα τοῦ πρώτου βασιλιᾶ τῆς χώρας. Ὁ ζυγὸς καὶ τὸ τιμόνι τῆς ἄμαξας ἐνώνονταν μ' ἓνα κόμπο, τόσο δύσκολο καὶ μπερδεμένο, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν λύση κανεὶς.

Ὁ κόσμος ἐκεῖ ἔλεγε πῶς «*Ὅποιος μπορέσει καὶ λύσει αὐτὸ τὸν κόμπο θὰ πάρῃ ὅλη τὴν Ἀσία.*

Κάλεσαν τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τούδειξαν τὸν κόμπο. Προσπαθεῖ νὰ τὸν λύση μὰ δὲν μπορεῖ. Τραβάει ξαφνικὰ τὸ σπαθὶ καὶ τὸν κόβει στὴ μέση.

«*Νά, λέει, ἅμα δὲ θέλῃ ἡ Ἀσία νὰ τὴν πάρῳ μὲ τὸ καλὸ, θὰ τὴν πάρῳ μὲ τὸ σπαθί.*

γ) Ὁ Ἀλέξανδρος παίρνει τὴ Συρία

Ὁ βασιλιάς τῆς Περσίας Δαρεῖος ἐτοίμασε στὴ Συρία πολὺ στρατὸ γιὰ νὰ ἀντιταχθῇ στὸ Μ. Ἀλέξανδρο. Κάπου ἓνα ἑκατομμύριο.

Ἐκαμε ὅμως ἓνα λάθος. Ἀντὶ νὰ περιμένῃ τὸν Ἀλέξανδρο στὸς κάμπους τῆς Συρίας ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμοποίησῃ ὅλο τοῦ τὸ στρατὸ, προχώρησε καὶ συναντήθηκε μὲ τοὺς Ἕλληνες σ' ἓνα στενὸ μέρος ποὺ εἶχε γύρω βουνὰ καὶ θάλασσα. Ἐκεῖ παρατάχτηκε, στὶς ὄχθες ἐνὸς μικροῦ ποταμοῦ ποὺ ἦταν ἡ πόλη *Ἴσσό*.

Στή μέση τῶν Περσῶν βρισκόταν ὁ ἴδιος ὁ Δαρεῖος, κατέβαλε στὸ ἄρμα του.

Ὁ Ἀλέξανδρος μίλησε πρῶτα στοὺς Ἕλληνες τοὺς ἐνθουσίασε καὶ ὕστερα ἔδωσε τὸ σύνθημα γιὰ τὴν ἐπίθεση. Καὶ τὸ πρῶτο γερὸ χτύπημα ἔδωσε στὸ μέρος τοῦ Δαρείου. Οἱ Πέρσες κλονίστηκαν. Ὁ Δαρεῖος κινδύνεψε νὰ αἰχμαλωτισθῆ. Κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ἀνέβαίνει στ' ἄλογό του καὶ τρέχει πρὸς τὰ πίσω. Ἔτσι μόλις σώθηκε. Ἄφησε ὅμως καὶ αἰχμαλωτίστηκέ ὀλόκληρη ἡ οἰκογένειά του, ἡ μητέρα του, ἡ γυναίκα του, τὰ παιδιά του.

Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιασμένοι καταδίωξαν τοὺς Πέρσες ὅσο μπόρεσαν. Κι ἐνῶ μόνον 500 Ἕλληνες σκοτώθηκαν, οἱ Πέρσες πέρασαν τίς 200 χιλιάδες νεκροῦς. Μεγάλη καταστροφή.

Μετὰ τὴν μάχη στὴν Ἴσσο οἱ Ἕλληνες προχώρησαν στὰ παράλια καὶ ἔφτασαν στὴν *Τύρο*. Ἡ Τύρος ἦταν ναυτικὸ λιμάνι τῆς Συρίας ποὺ προστατευόταν ἀπὸ 80 πλοῖα. Ποτὲ Πέρσες δὲν πάτησαν ἐκεῖ.

Ἦστερ' ἀπὸ πολιορκία ποὺ βάσταξε ἑπτὰ μῆνες οἱ Ἕλληνες κυρίευσαν καὶ τὴν Τύρο.

δ) Ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Αἴγυπτο

Ὁ Δαρεῖος κατάλαβε πῶς μὲ τὴ Στρατιωτικὴ δύναμή του δὲ θὰ μπορούσε νὰ νικήσῃ τοὺς Ἕλληνες καὶ νὰ γλιτώσῃ τὸ κράτος του. Ἐπρότεινε λοιπὸν στὸν Ἀλέξανδρο νὰ τοῦ δώσῃ πολλὰ χρήματα καὶ τὸ μισὸ κράτος του γιὰ νὰ συμφιλιωθοῦν. Ζήτησε ἀκόμη ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερη τὴν οἰκογένειά του ποὺ εἶχε αἰχμαλωτίσει.

Ὁ Ἀλέξανδρος δέχτηκε ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ γιὰ τὰ χρήματα καὶ τὴ συμφιλίωση δὲν ἔκανε οὔτε συζήτηση. Ἀπὸ τὴ Συρία προχώρησε καὶ ἔφτασε στὴν Αἴγυπτο. Ἐκεῖ δὲ συνάντησε δυσκολίες. Οἱ Αἰγύπτιοι τὸν δέχτηκαν μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση, γιατί προτιμοῦσαν καλύτερα τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Περσῶν.

Ἐκεῖ ἔχτισε καὶ τὴν πόλιν *Ἀλεξάνδρεια* ποὺ εἶναι σήμερον ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς Μεσογείου.

ε) Ὁ Ἀλέξανδρος στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀσίας

Ἄφ' οὗ ταχτοποιήσε ὅλα τὰ ζητήματα στὴν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος ξαναγύρισε στὴν Ἀσία. Ἦθελε νὰ προχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικὸ γιὰ νὰ διαλύσῃ ἐντελῶς τὸ Περσικὸ κράτος.

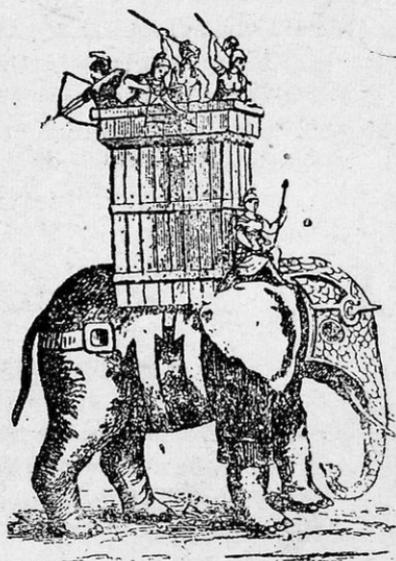
Στὸ μεταξὺ ὁ Δαρεῖος εἶχε ἐτοιμάσει ἄλλο στρατό, πρὸ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε στὴν Ἴσσο. Πάνω ἀπὸ 1 ἑκατομμύριο. Τώρα μάλιστα εἶχε καὶ ἄλλα πρὸ σπουδαῖα ὄπλα. 15 ἐλέφαντες καὶ 200 *δρεπανηφόρα ἄρματα*.

Μπροστὰ σ' ὅλον αὐτὸ τὸν ὄγκο, ὁ Ἀλέξανδρος παράταξε 40 χιλιάδες πεζικὸ καὶ 7 χιλιάδες ἱππικὸ.

Οἱ δυὸ στρατοὶ συναντήθηκαν στὰ *Γαυγάμηλα*, ὅπου ἐγίνε ἡ πρὸ πεισματάρικη καὶ φοβερὴ μάχη. Πεζικά, ἱππικά, ἄρματα ὅλα λάβανε μέρος στὸν ἀγώνα. Οἱ Πέρσες τώρα πολεμοῦσαν μὲ περισσότερη μανία. Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος μόλις εἶδε τὸν Ἀλέξανδρο νὰ πηγαίνει κατὰ τὸ μέρος του φοβήθηκε καὶ τράπηκε σὲ φυγὴ. Τὰ στρατεύματά του τὸν ἀκολούθησαν. Μέσα στὴ σύγχυση σκοτώθηκαν οἱ πρὸ πολλοί.

Τὰ λάφυρα ποὺ μείνανε στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων δὲν μετριοῦνται.

Τώρα πιά ἡ περσικὴ δύναμη καταστράφηκε ὁλότελα. Εἶναι ἀδύνατο νὰ μαζευτῇ πάλι. Τὸ περσικὸ κράτος διαλύθηκε. Ὁ Δαρεῖος ἔφυγε γρήγορα. Τόσος ἦταν ὁ φόβος του ποὺ δὲν καθόταν πουθενὰ νὰ ξεκουραστῇ. Ἐνας στρατηγὸς του ὅμως, ὁ *Βῆσσο*, γιὰ νὰ φανῇ ἀρεστὸς στὸν Ἀλέξανδρο, ἔπιασε τὸ Δαρεῖο καὶ τὸν σκότωσε. Ὁ

Πολεμικὸς ἐλέφαντας

Ἄλεξανδρος λυπήθηκε πάρα πολὺ κι ἀγανάκτησε γιὰ τὴ δια-
γωγὴ τοῦ Πέρση στρατηγοῦ. Ἔδωκε τὸ πτώμα τοῦ Δαρείου
στὴν οἰκογένειά του νὰ τὸ θάψουν μὲ βασιλικὲς τιμὲς καὶ τὸ δο-
λοφόνο του τὸν παράδωσε στὸν ἀδελφὸ τοῦ Δαρείου νὰ τὸν
τιμωρήσῃ.

στ) Ὁ Ἄλέξανδρος στὶς Ἰνδίες

Ὁ Ἄλεξανδρος δὲν σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Προχωρεῖ στὶς Ἰν-
δίες. ἔχει τώρα πιὸ ἰσχυρὸ στρατό. 120 χιλιάδες πεζικὸ καὶ 15
χιλιάδες ἵππικό.

Ὁ βασιλιάς τῶν Ἰνδιῶν, ὁ *Πῶρος*, μὲ στρατὸ ἀπὸ πεζικό,
ἵππικὸ καὶ ἑλέφαντες ἀντιστάθηκε στὸν Ἄλεξανδρο. Στὴ μάχη
ὅμως ποὺ γίνηκε, ὁ Πῶρος νικήθηκε καὶ πιάστηκε αἰχμάλωτος.
Ὁ Ἄλεξανδρος δὲν τὸν πείραξε καθόλου. Τοῦ φέρθηκε μάλι-
στα μὲ πολλὴ εὐγένεια, γιὰτι ὅταν τὸν ρώτησε, πῶς θέλει νὰ
τοῦ φερθῇ, ὁ Πῶρος ἀπάντησε «βασιλικά». Κι ἔτσι τοῦ φέρθηκε.

Θέλησε ἀκόμη νὰ προχωρήσῃ ὁ Ἄλεξανδρος μὰ οἱ στρα-
τιῶτες κουράστηκαν. Δῆλωσαν πῶς δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξα-
κολουθήσουν κι ἄλλους ἀγῶνες. Στὸ μέρος ποὺ σταμάτησαν
διάταξε ὁ Ἄλεξανδρος καὶ χτίσανε βωμοὺς γιὰ νὰ τιμήσουν
τοὺς 12 θεοὺς.

ζ) Ὁ Ἄλέξανδρος γυρίζει πίσω

Ὁ Ἄλεξανδρος χώρισε τὸ στρατὸ σὲ 2 μέρη. Τὸ ἓνα θὰ
ἔμπαινε στὰ πλοῖα καὶ τὸ ἄλλο θὰ βάδιζε μέσα στὴν ἔρημο.
Οἱ περιπέτειες ποὺ τοὺς τύχανε στὸ δρόμο εἶναι ἀπερίγραπτες.
Ἦ κούραση, ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ οἱ ἀρρώστειες τοὺς τσάκισαν.
Πρὸ πάντων ἡ δίψα.

Κάπου βρέθηκαν λίγες σταγόνες νερὸ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ
τὸ πρόσφεραν στὸν Ἄλεξανδρο, αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ δέχτηκε.
Ἦθελε νάχη τὰ ἴδια βάσανα μὲ τοὺς στρατιῶτες του. Γι' αὐτὸ
τὸν λάτρευαν κι ὄλοι.

Φτιάσανε κάποτε στὴν πρῶτεύουσα τῆς Περσίας, τὰ *Σοῦσα*.
Ξεκουράστηκαν κι ὕστερα ἔκαμαν γιορτὲς καὶ χαρὲς. Ὁ Ἄλε-
ξανδρος παντρεύτηκε τὴ μεγάλη κόρη τοῦ Δαρείου. 80 στρατη-

γοί του και πολλές χιλιάδες στρατιώτες παντρεύονται επίσης περσίδες γυναίκες.

Θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Διάδοχοι

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε μεγάλα ὄνειρα. Σχεδίαζε καινούργιες ἐκστρατεῖες καινούργια ἔργα. Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ κάμῃ τίποτε ἄλλο. Πέθανε τὸν ἴδιο χρόνο στὴ *Βαβυλώνα*. Μόλις 33 χρονῶ. Τὸν λύπησε πολὺ ὁ θάνατος τοῦ καλύτερου στρατηγοῦ του. Τὸν εἶχαν κουράσει και οἱ ἀδιάκοπες ἐκστρατεῖες, ἔντεκα ὀλόκληρα χρόγια.

Ἀσθένησε ἀπὸ κακὸ πύρετὸ ποὺ τὸν βοσάνισε ἔντεκα μέρες. Πρὶν πεθάνῃ ζήτησε νὰ ἰδῇ τὸ στρατό του. Ὁλος ὁ στρα-

Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας

τός του πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι του και τὸν εἶδε γιὰ τελευταία φορά.

Διάδοχος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγινε ὁ στρατηγὸς *Περδίκας*. Ὑστερῶ ἀπὸ 20 χρόνια τὸ ἀπέραντο Μακεδονικὸ κράτος χωρίστηκε σὲ τρία βασίλεια: Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας, τὸ βασίλειο τῆς Συρίας και τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου.

Τὰ βασίλεια τῆς Συρίας και τῆς Αἰγύπτου προόδεψαν πολὺ στὰ γράμματα και τίς τέχνες. Ξακουστὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον ἦταν οἱ βιβλιοθήκες τῆς *Ἀλεξανδρείας* και τῆς *Περγάμου*. Ἡ *Ἀλεξανδρινὴ περίοδος* ξεχωρίζει γιὰ τὴ μεγάλη πρόοδο στὰ γράμματα.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε σκοπὸ μὲ τὴν ἐκστρατεία ποὺ ἔκανε νὰ σκοτώσῃ ἀνθρώπους καὶ νὰ σκλαβώσῃ χώρες. Σκοπὸ εἶχε νὰ ξαπλώσῃ σ' ὅλον τὸν κόσμον τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν Ἑλληνικὴ θρησκεία, τὶς τέχνες, τὶς συνήθειες, τοὺς τρόπους κι ὅλο τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Νὰ κάμῃ τοὺς βάρβαρους λαοὺς τῆς Ἀσίας πολιτισμένους.

Γι' αὐτό, ὅπου τὸν ὑποδέχονταν, χωρὶς πόλεμο, δὲν πειραζε κανένα. Μὰ κι αὐτοὺς ποὺ τὸν πολεμοῦσαν, ὅταν τοὺς νικοῦσε, δὲν τοὺς πείραζε. Παντοῦ φερνόταν μ' εὐγένεια καὶ καλοσύνη. Κι ὁλόκληρη ἡ διοίκηση ποὺ ἔβαζε, ποτὲ δὲν τυραννοῦσε τὶς πόλεις.

Ὅπου πέρασαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ λαοὶ ἀνακουφίζονταν. Πόλεις νέες χτίζονταν, ναοὶ καὶ σχολεῖα. Δρόμοι κι ἄλλα ὠφέλιμα ἔργα κατασκευάζονταν.

Ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ξαπλώθηκε ὁ ὅλη τὴν Ἀσία καὶ τὴν Αἴγυπτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ θρησκεία. Τὰ γράμματα, οἱ τέχνες καὶ τὸ ἐμπόριο προὐδεδεσαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδοθῆ στὴν Ἀσία. Ἡ ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶναι ἓνα φωτεινὸ σημάδι σ' ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώνεται τοὺς Ρωμαίους (146 π. Χ.)

Ἡ ἔνωση τῆς Ἑλλάδας δὲν κράτησε πολὺ. Ἀρχισαν πάλι νὰ χωρίζονται μετὰξὺ τους σὲ μικρότερα βασίλεια. Ἔτσι ἔχουμε τὴν Ἑλλάδα διαιρεμένη σὲ 4 μέρη. Τὴ Μακεδονία, τὴν Ἠπειρο καὶ τὶς δυὸ *συμπολιτεῖες*, τὴν *Ἀχαϊκὴ* καὶ τὴν *Αἰτωλική*.

Πάλι ἀπὸ ἀντιζηλιεῖς ἄρχισαν τὶς φιλονικίες καὶ τοὺς πολέμους μετὰξὺ τους κι ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ πάρουν θέση στὰ Ἑλληνικὰ ζητήματα οἱ Ρωμαῖοι.

Ρωμαῖοι ἦταν οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ἰταλίας. Αὐτοὶ ἦταν λαὸς ἀγράμματος κι ἀπολίτιστος μὰ φιλοπόλεμος καὶ πειθαρχικός. Κατόρθωσαν σὲ λίγο διάστημα νὰ ὑποτάξουν

ολόκληρη τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν κάνουν Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Οἱ Ρωμαῖοι κατάστρεψαν πολλὰς πόλεις καὶ πρὸ πάντων τὴν Κόρινθο. Ὁ στρατηγὸς τοὺς **Μόμμιοι**σ ποὺ κυρίευσε τὴν Κόρινθο κατάλαβε τὴν ἀξία τῶν καλλιτεχνικῶν τῆς θησαυρῶν καὶ διάταξε νὰ τοὺς μεταφέρουν ὅλους στὴ Ρώμη. Δὲν ἄφησε τίποτε. Οὔτε ἄγαλμα, οὔτε ἄλλο καλλιτέχνημα. Ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Κορίνθου 146 π. Χ. ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώθηκε στοὺς Ρωμαίους καὶ ἔγινε Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἔτσι βλέπουμε ἄλλη μιὰ φορὰ πόσο μεγάλο κακὸ προξενεῖ ἡ διαίρεση καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἡ Ἑλλάδα προόδεψε τὸν καιρὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ποὺ οἱ πιὸ πολλὰς πόλεις εἶχαν ἐνωθῆ μὲ τὴν Ἀθήνα.

Ἡ Ἑλλάδα καταστράφηκε ὅλες τὶς φορὰς ποὺ βρισκόταν σὲ ἐσωτερικὰς ἀναταραχὰς κι ἐμφύλιους πολέμους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐθνικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων	σελ.	3
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες	»	4
Μάντις καὶ Μαντεῖα-Μαγτεῖο Δελφῶν	»	6
Σπάρτη-Νομαθεςία Λυκούργου		
Κάθοδος Ἡρακλειδῶν	»	8
Λυκούργος-Νόμοι	»	8
Λυκούργος	»	10
Μεσσηνιακοὶ Πόλεμοι		
Ἄος καὶ Βος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	»	12
Ἀθήνα		
Κόδρος	»	14
Σόλωνας	»	14
Οἱ Ἀθηναῖοι ξαναπαίρνουν τὴ Σαλαμίνα	»	15
Κροῖσος καὶ Σόλωνας	»	16
Περσικοὶ Πόλεμοι		
Ἑλληνικὲς ἀποικίαι	»	17
Ἰωνικὴ Ἐπανάσταση	»	17
Περσικοὶ πόλεμοι (Ἄμυντικοί)	»	18
Πρῶτὴ ἐκστρατεία τῶν Περσῶν	»	18
Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν	»	18
Μάχη στὸ Μαραθῶνα	»	18
Τρίτὴ ἐκστρατεία τῶν Περσῶν	»	20
Ἐτοιμασίαι τοῦ Ξέρξη	»	20
Ἐτοιμασίαι τῶν Ἑλλήνων-Θεμιστοκλῆς	»	21
Μάχη στὶς Θερμοπύλες	»	24
Ναυμαχία στὸ Ἄρτεμισιο	»	24
Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης	»	24

Ναυμαχία στὴ Σαλαμίνα	σελ.	25
Τέλος Θεμιστοκλῆ	»	27
Οἱ Πέρσες προτείνουν φιλία στὴν Ἀθήνα	»	28
Μάχη στὶς Πλαταιεὺς	»	28
Μάχη στὴ Μυκάλη—Ἐλευθερία στὶς ἀποικίαις	»	30
Ἐπιθετικοὶ Περσικοὶ πόλεμοι	»	30
Τὸ τέλος τοῦ Πausανία	»	31
Ἀθηναϊκὴ συμμαχία	»	32
Κίμωνας	»	32
Περικλῆς	»	34
Ἔργα στὴν Ἀθήνα-χρυσὴ ἐποχὴ	»	35
Φειδίας	»	37
Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	38
Αἰτίαι καὶ ἀφορμὴ	»	38
Πρῶτη περίοδος-Θάνατος τοῦ Περικλῆ	»	39
Δεύτερη περίοδος-Ἀλκιβιάδης	»	40
Τριάντα τύραννοι-Θρασύβουλος	»	42
Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	»	42
Ἀνάβαση καὶ κάθοδος τῶν μυρίων	»	43
Ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία	»	44
Ἡ Σπάρτη Θήβα-Πελοπίδας	»	45
Μάχη στὰ Λεῦκτρα-Ἡγεμονία τῆς Θήβας	»	45
Μάχη στὴ Μαντίνεια	»	46

Ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας

Φίλιππος	»	48
Μάχη στὴ Χαιρώνεια	»	49

Μέγας Ἀλέξανδρος

Παιδικὴ ζωὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	51
Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος γίνεται βασιλιάς	»	52
Ἐκστρατεία στὴν Ἀσία	»	54
Θάνατος Μ. Ἀλεξάνδρου	»	59
Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	60
Ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώνεται στὴ Ρώμην	»	60

024000025593

